

ČÁST I. VŠEOBECNÁ USTANOVENÍ.

HLAVA 1.

POJMY.

1. **Tvar** je seskupení vojáků nebo jednotek podle určitého pořádku.

Semknutý tvar je pravidelné seskupení vojáků v jednotce nebo jednotek s předepsanými nebo nařízenými rozstupy a vzdálenostmi. Do semknutých tvarů jednotky nastupují, v nich pochodují a konají pořadová cvičení.

Sestava je prostorové uspořádání jednotky nebo jednotek k určitému účelu.

Zástup je semknutý tvar, v němž vojáci stojí v zákrytu za sebou.

Dvojstup jsou dva zástupy na upažení vedle sebe v úrovni.

Trojstup jsou tři zástupy na upažení vedle sebe v úrovni.

Řad je semknutý tvar, v němž vojáci stojí na jedné přímce na upažení vedle sebe.

Sevřený řad je řad, při němž rozstup mezi vojáky je takový, že se každý voják, položí-li levou pěst do boku, dotýká loktem svého souseda.

Dvojřad jsou dva řady stojící na předpažení za sebou.

Trojřad jsou tři řady stojící na předpažení za sebou.

Dvojice jsou dva vojíni stojící vedle sebe.

Trojice jsou tři vojíni stojící vedle sebe.

Vedoucí je v semknutém tvaru voják, podle něhož se řídí ostatní.

Vedoucí jednotka je ta jednotka, podle níž se řídí ostatní.

Vedená jednotka je ta jednotka, která se řídí podle jednotky vedoucí.

Křídla (pravé, levé) jsou konce tvaru do stran.

Krajník je voják stojící na křídle.

Čelo je přední konec tvaru.

Zad je zadní konec tvaru.

Šířka tvaru je rozměr, který zaujímá tvar od pravého křídla k levému, nebo naopak.

Hloubka tvaru je rozměr, který zaujímá tvar od čela na zad.

Rozstup je mezera mezi vojíny neb jednotkami vedle sebe. Rozstup mezi jednotkami se měří od levého krajníka pravé jednotky k pravému krajníku levé jednotky.

Vzdálenost je mezera mezi vojíny neb jednotkami za sebou. Vzdálenost mezi jednotkami se měří od zadu čelní jednotky k čelu zadní jednotky.

Ruch pochodu je rychlost podle počtu kroků vykonaných v jedné minutě

HLAVA 2
ZNAČKY

HLAVA 3.

POVELY.

3. Povel je rozkaz, jehož znění a provedení je ve Cvičebním řádě pro určité úkony přesně předepsáno a jehož výkon následuje ihned, jak byl dán.
4. Povel jsou: ústní povel, znamení paží, signály píšťalkou a polnicí.
5. **Ústní povel** se skládá z pravidla z návěští a z výkonného povelu. V návěští je naznačen výkon, výkonný povel stanoví začátek provádění. Všechny povel jsou ve Cvičebním řádě zvlášť vyznačeny, výkonný povel tučným písmem. Povel musí být pronesen tak hlasitě, jak toho velikost jednotky vyžaduje. Povel musí být pronášeny s přirozeným přízvukem. nesmějí být nijak komoleny nebo zkracovány. Návěští se pronáší z volna, výkonný povel výrazně a úsečně.
6. Je-li daný povel vykonán chybně, nebo nelze-li se vrátit do původního postavení předepsaným povel, velíme:

»Zpět!«

Vojíni zaujmou dřívější postavení.

7. Chce-li velitel, aby celá jednotka cvičila na jeho povel, a může-li o tom býti pochybnost, upozorní

jednotku slovy:

»(X-tá četo) -na můj povel!«

8. **Znamení paží** se dává místo ústního povelu tehdy, je-li nasazena maska, nebo když pro vzdálenost anebo hluk není dobře slyšet, nebo je-li třeba, aby výkon byl proveden v tichosti.

Znamení paží dáváme jednou paží nebo oběma pažemi, nebo šavlí, puškou, praporkem a p.

Užíváme těchto znamení:

»**Pozor!**« -vzpažit pravou nebo levou.

»**V chod!**«, -»**Vpřed!**« anebo »**Přískokem!**« (při postupu v boji) -vzpažit a hbitě připažit.

»**Pokus!**« - skrčit připažmo a několikrát trčit vzhůru.

»**Krok!**« -skrčit připažmo a ze skrčení několikrát napnout zvolna stranou.

»**Změnit směr!**« za pochodu -zdvihnout paži v novém směru a držet jí potud, dokud jednotka nejde v novém směru.

»**Protichod!**« -vzpažit a předloktím opsat kruh nad hlavou.

»**Stát!**« -vzpažit a hbitě připažit.

»**K zemi!**« -vzpažit s dlani kupředu, máchnout paží dolů a mírný předklon.

»**V rojnici!**« -zkřížit ruce na prsou a hbitě trčit stranou.

»**Nastoupit!**« -vzpažit jednou paží, pak oběma , upažit

a obloukem nahoru zvolna zkřížit paže na prsou.

»**Nerozumím!**« -mávání vzpaženou paží do stran.

Na větší vzdálenost velitelé nebo jednotliví vojíní daná znamení opakují. Jestliže nerozuměli, dají znamení »nerozumím«.

9. **Signály píšťalkou** dáváme, nemůžeme-li pro hluk anebo vzdálenost veleti ústně.

Užíváme těchto signálů píšťalkou:

»**Pozor!**« -dlouhé zapísknutí. Všichni velitelé se obrátí k veliteli, aby mohli lépe pozorovat jeho znamení nebo lépe slyšet jeho povely, a vzpaží, aby velitel viděl, že jeho znamení pochopili.

»**Letecký poplach!**« -řada krátkých zapísknutí.

»**Konec leteckého poplachu!**« -několik dlouhých zapísknutí.

»**Palbu zastavit!**« - tři krátká zapísknutí a jedno dlouhé (opakuje se několikrát).

»**Vchod!**« anebo »**Stát!**« -dlouhé a krátké zapísknutí.

10. **Signály polnicí** dáváme, nemůžeme-li pro hluk anebo vzdálenost veleti ústně.

Signály polnicí jsou v příloze 1.

HLAVA 4.

PROVÁDĚNÍ POŘADOVÉHO VÝCVIKU.

11. Při pořadových cvičeních požadujeme vždy přesné

výkony a mezi nimi dokonalý a nehybný postoj. Při tom dopřáváme vojínům také oddechu. Velitel musí být důsledný a musí dbáti toho, aby nacvičený jednou pořadový cvik byl vždy a všude prováděn přesně.

12. Cvičení pořadová se konají po nácviku často, ale krátkou dobu, nejlépe denně asi 10 minut po ukončení cvičení, zvláště bojových, anebo před vyhlášením denního rozkazu. V praporu se však konají pořadová cvičení jen v míře nejnutnější.
13. Cvičitel velí klidně, ponechávaje mezi povely čas nutný k řádnému výkonu. **Při povelu stojí v pozoru, a má-li pušku, s puškou na řemeni.** Cvičitel je před jednotkou na takovou vzdálenost, aby jednotku dobře viděl, ovládl ji hlasem a aby i vojíni viděli znamení dávaná při povelu.

Koná-li jednotka pohyb, mění cvičitel své místo podle potřeby.

Jestliže při pořadovém cvičení v rotě nebo praporu nekonají podřízené jednotky pohyb anebo cvik současně, velí podřízení velitelé svým jednotkám tak, jako by cvičili samostatně, ale po vykonání cviku nebo pohybu se opět postaví na svá místa.

ČÁST II.

VÝCVIK JEDNOTLIVCE.

HLAVA 1.

POSTUP PŘI VÝCVIKU.

Stat' 1.

Rozdělení vojinů při výcviku.

14. Pro výcvik je mužstvo rozděleno na hloučky podle počtu cvičitelů. Je třeba dbáti toho, aby každý hlouček měl vždy téhož cvičitele.
15. Nováčci menšinových národností tvoří hloučky, jimž velí cvičitelé ovládající jejich jazyk.

Méně schopní a nechápaví nováčci jsou rovněž cvičeni odděleně pod velením zkušených, klidných a trpělivých cvičitelů.

Při cvičení se stavějí vojíni do jedné nebo, je-li třeba, do dvou řad s rozstupem a vzdáleností. šachovitě tak, aby měli volnost pohybu.

Cvičitel si všímá jednoho vojína po druhém a opravuje chyby, při čemž se co možná vojinů nedotýká.

Stat' 2.

Výcvik bez povelu.

16. Výcvik jednotlivce bez povelu se koná tak, že cvičitel nejdříve pojmenuje cvik, stručně vysvětlí jeho účel a pak jej celý, je-li třeba, se všech stran vzorně ukáže.

Pak ukáže první dobu cviku a vysvětlí způsob provádění. Na povel : »Cvičte !« cvičí každý voják sám tuto první dobu. Toto cvičení ukončí povel: »Dost !«. Po jedné nacvičené době přidá postupně další doby cviku, až vojáci znají celý cvik.

Stat' 3.

Výcvik na povel.

17. Jakmile vojáci cvik znají, přejde cvičitel k výkonu na povel. Nejprve cvičí cvik po částech na povel: »Na doby (na rámě zbraň) - **ráz, dva, tři!**« podle počtu dob, na něž je cvik rozložen.

Cvičitel vyžaduje, aby voják postupně dosáhl přesnosti a pak živosti výkonu. Ruch s počátku pomalý postupně zrychluje na ruch pochodový.

Po nácvičení »na doby« přejde k nácvičení na celý povel. Nejprve dovolí vojákům, aby si při provádění cviku na celý povel, jednotlivé doby hlasitě počítali, pak si počítají vojáci doby cviku jen v duchu a konečně

vykonávají cvik bez počítání dob.

HLAVA 2.

CVIKY BEZE ZBRANĚ.

Stat' 1.

Základní postoj.

18. Základní postoj je stoj spatný, ježž vojín zaujme na povel:

»Pozor!«

Paty má u sebe na úrovni, špičky od sebe na délku svého chodidla. Tělo vzpřímeně a lehce nachýleno kupředu, veškeré svalstvo mírně napjato. Váha těla je přenesena na přední části chodidel. Břicho je mírně vtaženo, prsa vypjata, ramena v přirozené výši poněkud nazad a dolů spuštěna. Paže visí volně podél těla, ruce v prodloužení paží mírně nataženy, prsty semknuty a přiloženy dlaněmi k vnější straně stehen, aby prostřední prst ležel na švu kalhot. Hlavu má vojín mužně a přirozeně vztyčenu a hledí přímo před sebe (**obr. 1a, b**).

19. Na povel:

»Pohov!«

přenesou vojín váhu těla na levou nohu, ponechá ji na místě, pravou nohu hbitě posune asi o polovinu chodidla vpřed ve směru podélné osy chodidla a uvolní svalstvo

těla. Je-li třeba, může se voják upravit.

Stat' 2.

Otáčení hlavy a obraty na místě.

20. Na povel:

»Vpravo (vlevo) -**hled'**!«

otočí voják živě hlavu, nehýbaje rameny, tak daleko v označenou stranu, aby oko protilehlé strany bylo v podélné ose těla.

21. Na povel:

»Přím o - **hled'**!«

otočí živě hlavu zpřím a.

22. Obraty dělíme na $\frac{1}{4}$ obraty (o 45°), $\frac{1}{2}$ obraty (o 90°) a na celý obrat (o 180°).

Na místě se voják obrací hbitě na patě nohy na té straně, na kterou se má obrátit, a na přední části chodidla druhé nohy, již se odráží a kterou po otočení přisune do stoje spatného. Při obratu nadzdvihne nejprve pravou (levou) špičku a levou (pravou) patu. Tlakem levé (pravé) špičky na zem otočí tělem okolo podélné osy na pravé (levé) patě -1. doba - pak hbitě přisune levou (pravou) nohu -2. doba. Aby vykonal obrat rychle, trhne mírně rameny, pravým (levým) nazad, levým (pravým) kupředu. Paže má při obratech stále připaženy.

23. Na povel:

»Vpravo (vlevo) -**v bok'**!«

obrábí se vojín tam, kde měl dříve pravý (levý) bok (o 90°).

Do původního postavení se obrátí na povel:

»Vlevo (vpravo) - **v bok!**«

24. Na povel:

»Čelem – **vzad!**«

obrábí se vojín tam, kde měl dříve záda (o 180°). Tento celý obrat vykoná **vždy na levou stranu**, t. j. na levé patě. Při obratu posune nejprve napjatou pravou nohu vzad zevnitř, aby postoj nebyl zkřížený, a pak ji rychle přisune do stejné spátné.

25. Na povel:

»Napravo (nalevo) – **vpříc!**«

obrábí se vojín čelem tam, kam dříve směřovalo chodidlo stejnojmenné nohy (o 45°). Po tomto obratu se velí jen návrat do původního postavení povel:

»Čelem – **zpět!**«

Stat' 3.

Pochod.

26. Pochod je pohyb krokem, při němž vojín musí jít přirozeně a pružně. Tělo má mírně nachýleno kupředu, aby mohl snadno přenášeti váhu těla s jedné nohy na druhou; hlavu vztyčí a prsa vypne. Za pochodu omezuje vojín kývání těla, pažemi mírně a přirozeně pohybuje,

prsty rukou má mírně pokrčeny.

Za pochodu v pozoru nesmí vojín ani příliš zdvihat kolena a upřílišeně vymršťovat nohu, ani našlapovat plným chodidlem. Pochod v pozoru nesmí být ztrnulý.

Pochodu v pozoru používáme při cvičeních pořadových a při vzdávání pocty.

Při pochodu v pohovu uvolní vojín svalstvo těla, a je-li třeba, může se upravit, zachovává však zákryt, vyřízení, ruch i délku kroku.

27. Za minutu vykoná vojín 116 kroků 75 cm dlouhých.
28. Před vykročením pojmenuje a ukáže velitel směr (vzdálený předmět, který je dobře vidět a který se nepohybuje), anebo naznačí čáru, podle které má vojín jít.

Má-li být vykonán pohyb jen na několik kroků, směr se neudává. Vojín vykročí na povel:

»(Směr ..... na př. »strom«) - pochodem –
chod!«

Na výkonný povel »v chod !« vykročí vždy levou nohou, již nejprve pokrčí, pak mrští bérce kupředu, až se noha v koleně mírně napne, a postaví chodidlo nejprve patou a pak celé chodidlo tak, že je špičkou mírně nachýleno vlevo stranou. Současně s dokrokem levé nohy na zem přenese na ni váhu těla, a uvolně pravou nohu, vykoná jí obdobný pohyb jako

levou.

29. Má-li vojín udělat jen několik kroků, velíme na př.:

»5 kroků - **v chod!**«

Vojín si v duchu počítá velený počet kroků a po vykonání posledního kroku přisunem druhé nohy se zastaví.

30. Při pochodu na povel:

»**Pohov!**«

pochoduje vojín podle posledního odstavce čl. 26.

31. Má-li vojín zase jít v pozoru, velíme:

»**Pozor!**«

a vojín jde, jak stanoví čl. 26.

32. Obvyklý krok zkrátíme o polovinu na povel:

»Zkrátit - **krok!**«

Vojín vykoná nohou, na kterou povel nedopadl, ještě jeden krok a teprve druhý zkrátí. Ruch pochodu nemění; nohy zvedá a ohýbá v koleně jako při obyčejném pochodu.

33. Do obvyklého kroku přejde také až druhým krokem na povel:

»Plný - **krok!**«

34. Jdouceho vojína zastavíme na povel:

»Zastavit - **stát!**«

Vojín udělá ještě jeden krok a nohu, na kterou povel

dopadl, hbitě přisune do stoje spatného podle čl. 18.

35. Je-li třeba ustoupit jen o několik kroků zpět, velíme na př.:

»5 kroků - zpátky - **v chod!**«

Vojín vykročí levou nohou a ustupuje polovičními kroky v předepsaném ruchu dozadu, v duchu si počítá velený počet kroku a po vykonání posledního kroku přisunem druhé nohy se zastaví.

Stat' 4.

Poklus.

36. Poklus je pohyb, při kterém udělá voják nejvýše 150 skoků 80 cm dlouhých. Při pořadových cvičeních konáme poklus jen krátkou dobu.
37. K poklusu s místa i za pochodu velíme:

»(Směr .... na př. »věž«) - **poklusem - v klus!**«

Na návěští »P o k l u s e m« předkloní voják lehce trup, pokrčí mírně paže zapažmo, lokty stáhne trochu nazpět a k tělu. Na výkonný povel »v k l u s !« pokrčí levou nohu a mrští levým bércelem vpřed, pak se odrazí pravou a doskočí na špičku levé nohy, chodidlo rovně vpřed, Noha zůstane v koleně mírně pokrčena. Při poklusu má trup mírně nachýlen kupředu a váhu těla přenáší střídavě na nohu právě došlapující. Pokrčenými pažemi mírně pohybuje, d ý c h á n o s e m .

38. Z poklusu přejde vojín do kroku na povel:

»P o c h o d e m - v c h o d!«

Na návěští vzpřímí trup a zmírní znenáhla rychlost; na výkonný povel vykoná nohou, na kterou povel nedopadl, ještě kratší skok, druhou nohou krok, napne paže a pohybuje jimi jako při pochodu.

39. Z poklusu se vojín zastaví na povel

»Z a s t a v i t - s t á t!«

Na návěští vzpřímí trup a zmírní znenáhla rychlost. Na výkonný povel vykoná nohou, na kterou povel nedopadl, ještě kratší skok a přisune ji po kroku druhé nohy hbitě do stoje spatného podle čl. 18.

Stat' 5.

Obraty za pochodu.

40. Za pochodu se vojín obrací na tytéž povel jako na místě. Velitel musí dbát toho, aby velel »na správnou nohu«. Návěští i výkonný povel vysloví velitel vždy s o u č a s n ě s dokrokem nohy stejnojmenné s obratem, vynechávaje dokrok druhé nohy.

Na výkonný povel vykročí vojín při obratech o 45° a 90° ještě druhou nohou o délku chodidla a postaví chodidlo druhé nohy před špičku nohy, na kterou povel dopadl, obrátí se živě na přední části chodidel a vykročí nohou stejnojmennou s obratem plným krokem v novém směru.

Při obratu »Č e l e m v z a d« postaví vojín chodidlo pravé nohy před špičku levé nohy. obrátí se živě na přední části chodidel a vykročí levou nohou plným krokem v novém směru.

Při všech obrazech pohybuje pažemi jako při pochodu.

41. **Obratů za poklusu nekonáme, směr měníme zatáčením.** Při zatáčení zmírní vojín rychlost a zatočí se kratšími skoky.

HLAVA 3.

CVIKY S PUŠKOU.

42. Změny poloh pušky se vykonávají v pochodovém ruchu a pouze pažemi. Jednotlivé doby každé polohy pušky se vykonávají rázně a krátce. Úmyslné tlučení rukou o pušku a bodák anebo pažbou o zem je z a k á z á n o .

Stat' 1.

Základní postoj s puškou.

43. Vojín v základním postoji drží pušku u pravé nohy tak, že jest obrácena hledím vzad a spočívá zadní částí botky na zemi; špička botky hlaviště se dotýká špičky chodidla a je s ní v úrovni. Paže má vojín volně spuštěny, lokty v stejné výši; pravou rukou přidržuje pušku k tělu, palcem objímá vnitřní a ostatními

semknutými prsty vnější stranu nadpažbí tak, aby prsty nepřesahovaly přes pažbu. Ústí hlavně je přitaženo k tělu (**obr. 2a, b**).

44. Pro pohov s puškou platí ustanovení čl. 19. Puška zůstává na místě.

Stat' 2.

Změny poloh pušky na místě.

45. Drží-li vojín pušku u nohy, pozdvihne ji »v p o n o s« na výkonný povel k obratu těla, k nástupu, k vyřízení, k zákrytu, k pochodu (nebyla-li velena jiná poloha pušky) a k poklusu bez zvláštního povelu.

Při nacvičování tohoto cviku velíme:

»V p o n o s - zbraň!«

Na tento povel pozdvihne vojín pušku pokrčením pravé paže bez přehmatu ruky asi na šířku dlaně od země a opře ruku o kyčel (**obr. 3**).

Po obratu, po zastavení nebo po ukončení vyřízení a zákrytu postaví ji zase bez povelu tiše na zem.

46. Vojín v základním postoji s puškou u nohy přenesení pušku do polohy »K p o c t ě - zbraň!« ve dvou pochodových dobách na povel:

»K p o c t ě - zbraň!«

Na první dobu nadhodí pušku pravou rukou vzhůru těsně podél těla a uchopí ji levou rukou přes řemen ve žlábcích. Touž rukou pak zdvihne pušku, až je

levé předloktí u těla ve vodorovné poloze. Zatím přiloží napjatou pravou paži dlaní na pažbu tak, aby prsty podpíraly botku pažby a palec objímal její špičku.

Na druhou dobu zdvihne loket a předloktí levé paže do vodorovné polohy; pušku drží mezi palcem a ukazováčkem, otevřenou ruku má hřbetem nahoru v přímém prodloužení předloktí.

Prsty kromě palce má nataženy a semknuty (**obr.4a,b**).

47. Z polohy »K počť - zbraň!« přenesse vojín pušku do původní polohy ve čtyřech pochodových dobách na povel

»K noze – zbraň!«

Na první dobu přitáhne levý loket a předloktí k tělu, obejmě pušku levou rukou a přidržuje jí pušku v původní poloze.

Na druhou dobu pustí pravou rukou pažbu a skrčením pravé paže uchopí pažbu nad hledím nad levou rukou.

Na třetí dobu strhne pravou rukou pušku v ponos, levou hbitě připaží.

Na čtvrtou dobu natáhne pravou paži a postaví pušku bez úderu na zem do předepsané polohy k noze.

48. Má-li vojín pušku u nohy, dá ji na rámě v třech pochodových dobách na povel:

»N a r á m ě – z b r a ň!«

Na první dobu vykoná totéž co na první dobu cviku popsaného v čl. 46.

Na d r u h o u dobu vytočí pravou rukou pušku hledím napravo, posune hlaviště pažby tak, aby měl špičku botky před středem těla, a vysune ji po rameni vzhůru tak, aby spodní okraj lučíku byl na klíční kosti. Levou rukou s palcem pod hlavištěm pažby a semknutými prsty na hlavišti pažby sklouzne současně po pažbě dolů k pravé ruce.

Na t ř e t í dobu se sveze pravá ruka po hlavišti pažby tak, že se botka pažby uchopí zespod; konce prstů jsou na hlavišti pažby, palec objímá patu botky. Levá hbitě připaží.

V této poloze drží pušku kolmo na ramenní osu, špičku botky má před středem hrudi na šířku dlaně, záloktí přitaženo k boku (**obr. 5 a, b**).

49. Drží-li voják pušku na rameni, postaví ji k n o z e v pěti pochodových dobách na povel:

»K n o z e - z b r a ň!«

Na první dobu přiloží levou ruku na hlaviště pažby, aby se dotýkala prstů pravé ruky, palec byl vespod a prsty nahoře; pravou rukou uchopí hlaviště pažby tak, že prsty objímají botku zespod, hřbet ruky je obrácen kupředu, palec přitažen.

Na druhou dobu natáhne hbitě pravou paži, strhne

pušku podél těla do svislé polohy, vytočí ji hledím dozadu a uchopí ji levou rukou přes řemen v žlábcích.

Na třetí, čtvrtou a pátou dobu vykoná totéž co na druhou, třetí a čtvrtou dobu cviku popsaného v čl. 47.

50. Při delších pochodech nosí vojín pušku zavěšenou řemenem na pravém rameni.

Do této polohy ji přenese na povel:

»N a ř e m e n - **zbraň**«

tak, že nejprve ji zdvihne pravou rukou asi na píd' před střed těla, s dolní objímkou asi do výše brady, při čemž vytočí pušku hledím vpravo, uchopí ji levou rukou pod řemenem v žlábcích a pravou rukou řemen zespod u předního poutka. Pak zavěsí pušku na rámě, při čemž levou rukou odrazí pušku a pak ihned napne řemen hřbetem levé ruky ve výši sumek, aby zamezil kývání pušky. Potom sjede pravá ruka po řemeni asi do výše sumek a uchopí řemen, levá připaží. Řemen sevře všemi prsty a táhne jej mírně dolů. Pěst drží v přímém prodloužení předloktí, jež je téměř vodorovné a směřuje přímo kupředu; loktem mírně tiskne pušku k tělu (**obr. 6**).

Na povel »P o h o v ! « nechá vojín pušku v přirozeném sklonu viseti.

51. Pušku zavěšenou na řemen sejme vojín na povel:

»K n o z e - **zbraň!**«

tak, že nejprve pravou rukou trochu vychýlí hlaviště pažby vpřed, levou uchopí pušku nad lučíkem a posune pravou ruku po řemeni nad rameno. Pak tržením za řemen přenesse pušku před pravé rameno, hlaviště pažby přiloženo k pravému boku, a uchopí ji pravou rukou nad hledím, předloktí přiloženo k pušce. Potom levou ruku připaží a pravou snese pušku k noze jako při cviku v čl. 47.

52. Má-li voják s puškou na rameni zavěsiti ji na řemen, přenesse ji nejdříve natažením pravé paže asi na píd' před střed těla a uchopí ji levou pod řemenem v žlábcích (puška je svisle). Pak uchopí pravou rukou řemen vespod u předního poutka. Na řemen ji zavěsí způsobem popsáným v čl. 50.
53. Má-li voják dáti pušku z polohy na řemeni na rámě, vykoná nejprve první část cviku, jak to bylo popsáno v čl. 51. Potom tržením za řemen přenesse pušku svisle před pravé rameno, předloktí levé ruky vodorovně, pravou rukou uchopí botku tak, aby měl špičku botky před středem těla, a vysune pušku na rámě způsobem popsáným v čl. 48.
54. Mužstvo kulometných, technických a někdy i pěších rot nosí pušku tak, že puška spočívá napříč na zádech, ústím hlavně nad levým ramenem, pažbou pod pravým bokem.

Cyklisté mají pušku zavěšenu opačně.

55. Má-li voják pušku u nohy, dá ji na záda na povel:

»Na záda – **zbraň!**«

Dává-li voják pušku ústím hlavně vlevo, zdvihne pravou rukou pušku před střed těla, uchopí levou přes řemen za krk pažby, pravou rukou pak uchopí řemen podhmatem u horního poutka, levou rukou pustí krk pažby a podrží uvolněný řemen, přehodí pušku přes hlavu, současně provlékne pravou paži, vsune pušku na záda a připaží.

Dává-li voják pušku ústím hlavně vpravo, zdvihne pravou rukou pušku před střed těla, uchopí ji levou rukou přes řemen za krk pažby a stočí ji tak, aby schránka na náboje byla obrácena k tělu. Pravou rukou uchopí řemen podhmatem u horního poutka, levou rukou pustí krk pažby a uchopí uvolněný řemen asi ve středu. Levou paži provlékne, přehodí pušku přes hlavu a vsune ji na záda. Pak připaží.

56. Má-li voják pušku na zádech, dá ji k noze na povel:

»K noze - **zbraň!**«

Má-li voják pušku ústím hlavně nad levým ramenem, posune pravou rukou pažbu pušky před tělo, levou rukou ji uchopí za krk, pravou paži provlékne a uchopí jí pušku u spodní objímky, sejme pušku přes hlavu, levou rukou ji pustí a pak ji postaví k pravé noze.

Má-li voják pušku ústím hlavně nad pravým ramenem, posune levou rukou pažbu před

tělo, pravou rukou ji uchopí za krk, levou paži provlékne a uchopí pušku nad hledím, sejme ji přes hlavu (lučík je obrácen k tělu), pravou rukou přehmátne nad dolní objímku a postaví pušku k pravé noze.

57. Cviky popsané v čl. 50-56 nenacvičujeme k jednotnému provedení na doby.

Koná-li vojín cviky s puškou za pochodu, dbá aby nezranil souseda.

Stat' 3.

Změny poloh pušky za pohybu.

58. Ze základního postoje s puškou dají vojíni na povel »Pochodem - v chod!« při vykročení pušku v ponos.

Chce-li velitel, aby vojíni za pochodu měli pušku na rameni, na řemeni nebo na zádech, dá nejdříve příslušný povel a teprve, když byla změna polohy pušky provedena, velí »Pochodem - v chod!«

Za pochodu provádíme jen cviky s puškou, popsané v čl. 52 a 53.

Po povelu k zastavení ponechají vojíni pušku v poloze, v jaké ji právě měli - mimo polohu »v ponos zbraň« (viz poslední odstavec čl. 45). Jiná změna polohy pušky se provede na příslušný povel velitele.

59. Při poklusu nese vojín pušku v ponosu.

Do této polohy ji přeneše na povel k poklusu (čl. 45).

Levou rukou uchopí střed pochvy a vychýlí ji spodní částí nepatrně kupředu.

Má-li vojín pušku na rameni nebo na řemeni, dá velitel před povelém k poklusu povel »K noze - zbraň!«

Je-li z poklusu veleno k pochodu, ponechá vojín pušku v ponosu.

60. Vojíni mají pušku na rameni za pořadového cvičení, při slavnostním pochodu a ve dne za pochodu větším obydleným místem.

Lehký kulomet se nosí na řemeni na pravém rameni jako puška a v této poloze zůstane i při provádění cviků s puškou. Při pořadových cvičeních může velitel naříditi odložení kulometu.

61. Pro »Pohov« s puškou na pochodu platí ustanovení posledního odstavce čl. 26. Má-li vojín pušku na rameni, drží ji podle ustanovení posledního odstavce čl. 48, při čemž může uvolniti záloktí; má-li pušku na řemeni, drží ji podle ustanovení posledního odstavce čl. 50.

Stat' 4.

Nasazení a skrytí bodáku.

62. Vojín nasazuje bodák na místě nebo za pochodu na povel:

»Bodák - vztyč!«

Na místě nasazuje vojín bodák vždy s puškou u

nohy. Nejprve posune pravou rukou po pažbě k horní objímce, současně skloní pušku ústím hlavně asi na píd' před střed těla a vytočí ji hledím vpravo.

Potom levou rukou uchopí jílec bodáku (hřbet ruky je obrácen k tělu, prsty kupředu - **obr. 7**), vytáhne bodák z pochvy a obrátí jej hrotem vzhůru a ostřím vpravo.

Vytažený bodák nasadí tak, aby vytěrák přišel do ústí drážky pro vytěrák v hlavičce jílice, přední konec hlavně do kroužku příčky a záchyt bodáku vklouzl do drážky v hlavičce jílice. Zub stiskátka musí zapadnout. Potom sjede vojín pravou rukou po pažbě nad hledí a současně dá pušku do polohy k noze; levou ruku hbitě připaží.

Za p o c h o d u vytočí vojín pušku, již drží v pravé ruce, ústím hlavně před sebe, levou rukou vytáhne bodák, nasadí jej jako na místě a dá pušku do polohy »v ponos zbraň«

63. Vojín skrývá bodák na povel:

»B o d á k - **skryj** !«

Na místě skloní nejprve pušku ústím hlavně asi na píd' před střed těla, uchopí levou rukou nadhmatem jílec bodáku a pravou rukou pušku pod horní objímkou; palcem pravé ruky stlačí stiskátko (obr. 8). Levou sejme bodák, v ruce jej vytočí, podívá se na pochvu a bodák zasune. Potom pravou rukou postaví pušku k noze.

Za pochodu zavěsí vojín pušku na řemen na pravé předloktí, sejme bodák, jak právě naznačeno a přenese

pušku do polohy »v ponos zbraň«.

- 64. Cviky popsané v čl. 62 a 63 nenacvičujeme k jednotnému provedení na doby.**

Stat' 5.

Cviky s puškou při přísaze.

65. Před přísahou nasadí vojíni bodáky podle čl. 62. Mají-li rukavice, sejmou dříve pravou rukavici. Pokrývky hlavy nesnímají.

Na povel:

»K přísaze!«

skloní vojíni pušku ústím hlavně asi na píd' před střed těla a uchopí ji levou rukou u horní objímky, pravou připaží.

Při čtení přísahy stojí vojíni v pozoru, se zbraní v poloze, jak výše uvedeno, a po slovech velitele »T a k p ř i s a h á m e« vzpaží předpažením pravou paži dlaní vpřed, paže je mírně nachýlena vpřed, a opakují hlasitě slova »T a k p ř i s a h á m e«; potom ihned uchopí pušku pravou rukou a dají ji do základní polohy.

Má-li vojn lehký kulomet, vykoná obdobný cvik jako s puškou.

66. Koná-li se přísaha bez pušky, vykoná vojn pohyb pravou rukou obdobně, jak řečeno v čl. 65, levá ruka je připažena.

Stat' 6.

Cviky s puškou při špalíru na pohřbu.

67. Vojíni, kteří tvoří špalír podle předpisu A-I-1, dají pušku do polohy pod paží ve dvou pochodových dobách na povel velitele špalíru:

»Sklonit – **zbraň!**«

Tento povel dá velitel špalíru před povelům k vykročení. Vojíni nejprve vykonají první dobu cviku »K počtě zbraň«, na druhou dobu skloní levou rukou pušku vpřed, hledím nahoru, uchopí ji pravou rukou zesponu pod řemenem mezi hledím a schránkou a palec položí do pravého žlábků; levou ruku připaží. Pažbu drží mezi tělem a paží, záloktí rovnoběžně s tělem, ústí hlavně ve výši kolena směruje k zemi. Řemen pušky visí volně (**obr. 9**).

68. Z polohy »Sklonit zbraň« přenesse vojín pušku k noze ve třech pochodových dobách na povel:

»K noze – **zbraň!**«

Na první dobu uchopí vojín levou rukou pušku vesponu pod hledím, pravou rukou přehmátne pod dolní objímku, hřbetem ruky nahoru. Na druhou dobu strhne pušku do ponosu a zároveň levou připaží; na třetí dobu postaví pušku k noze.

»K noze zbraň!« velí velitel špalíru u hrobu, nebo když pohřební průvod dosáhne místa, kde se

doprovod končí.

Povely dává se svého místa polohlasitě.

69. Pohyby s puškou, uvedené v člancích 65-68, jsou cviky jen příležitostné.

ČÁST III. VÝCVIK DRUŽSTVA.

HLAVA 1.

SLOŽENÍ A TVARY DRUŽSTVA.

Stat' 1.

Složení pěšího družstva.

70. Pěší družstvo je základní jednotkou pěchoty; jehož jádrem je lehký kulomet.
71. Pěší družstvo je složeno takto:
 velitel družstva (desátník),
 zástupce velitele družstva (svobodník),
 střelec,
 3 pomocníci s čísly 1-3,
 2 granátníci čísla 1-2,
 5 úderníků s čísly 1-5.

První granátník prvního družstva čety je svobodník.

Počty družstva mohou být i menší; obsluha lehkého kulometu musí však být zajištěna.

Stat' 2.

Tvary družstva.

72. Pěší družstvo nastupuje buď v řadu - obr. 10, v

sevřeném řadu, anebo v zástupu -obr. 11.

Není-li družstvo organisováno podle čl. 71, jsou-li vojíni beze zbraně, nebo jsou-li jednotně vyzbrojeni puškou, nebo jsou-li seskupeni k určitému účelu, jako na př. pracovní, odběrné houfce, stráže a. p., nebo je-li to jednotka s přibližně stejným počtem vojáků jako pěší družstvo (u jiných zbraní a služeb), nastupuje **vždy** do řadu, sevřeného řadu, dvojřadu, sevřeného dvojřadu, zástupu, dvojstupu **podle velikosti** a pochoduje ve dvojstupu. Má-li takováto jednotka více vojáků než družstvo, nastupuje a pochoduje podle ustanovení pro výcvik čety.

73. **Řad.** Vojíni pěšího družstva jsou na jedné přímce v pořadí podle **obr. 10** vedle sebe tak, aby každý z nich měl, upaží-li vlevo, dlaň na rameni svého souseda.
74. **Sevřený řad.** Vojíni pěšího družstva jsou v řadu podle čl. 73 s takovými rozstupy, aby se každý, položí-li levou pěst (hřbetem kupředu) do boku, dotýkal loktem svého souseda.
75. **Zástup.** Vojíni pěšího družstva jsou za sebou v pořadí podle **obr. 11** tak, aby se každý, předpaží-li levou (v poloze palcové), dotýkal konci prstů levého ramene stojícího předním vojína a byl v zákrytu.
76. **Řad podle velikosti.** Vojíni jsou v řadu, avšak podle velikosti zprava doleva, největší jsou napravo.

77. **Dvojřad podle velikosti.** Vojíni jsou ve dvou řadech podle velikosti na předpažení za sebou. Je-li počet vojáků v družstvu (bez velitele) lichý, postaví se zbývající vojín do prvního řadu.
78. **Sevřený řad (dvojřad) podle velikosti.** Vojíni jsou seřaděni v řadu (dvojřadu) podle velikosti. Rozstup mezi vojáky řadu (dvojřadu) je podle čl. 74.
79. **Zástup podle velikosti.** Vojíni jsou v zástupu, avšak podle velikosti tak, že největší jsou vpředu.
80. **Dvojstup podle velikosti.** Vojíni jsou ve dvou zástupech podle velikosti vedle sebe na úpažení. Vedoucím je vždy levý zástup. Je-li počet v družstvu (bez velitele) lichý, postaví se zbývající vojín do levého zástupu.

HLAVA 2.

NÁSTUP A VYŘÍZENÍ.

Stat' 1.

Nástup.

81. Má-li družstvo nastoupit v řad (sevřený řad, zástup, řad podle velikosti a p.), postaví se velitel do pozoru a zvolá:
- »N - té družstvo!« (stráž osloví velitel
»Stráž!«)

Na toto oslovení se všichni vojíni postaví na svých místech do pozoru a čelem k svému veliteli; mají-li pušku, dají ji k noze, lehký kulomet zůstane v poloze, v jaké jej střelec právě má, buď na řemeni nebo u nohy.

Pak velitel družstva (stráže) naznačí (ukáže) směr, zvolený na vzdálený a pevný předmět vždy, kdykoliv jej může snadno určit, a velí:

»(Směr....) - v řad (sevřený řad, zástup) – **nastoupit!** «

.Chce-li velitel, aby byl nástup proveden poklusem, velí:

»(Směr...) - v řad (sevřený řad, zástup) - poklusem – **nastoupit!** «

Má-li družstvo (stráž) nastoupit v řad (sevřený řad, dvojřad, sevřený dvojřad, zástup, dvojstup) **podle velikosti**, velí jeho velitel:

»(Směr....) - vojín X vedoucí - v řad (sevřený řad a p.) podle velikosti - (poklusem) – **nastoupit!** «

Jakmile byl dán povel k nástupu, jdou vojíni k veliteli hbitým krokem (poklusem); mají-li pušku, s puškou v ponosu, střelec s kulometem na řemeni.

Po vykročení vojínů obrátí se velitel do zvoleného směru. Vojíni se seřadí podle čl. 83-88.

Jakmile je vedoucí na místě, přesvědčí se velitel, zda vedoucí stojí ve správném směru; jsou-li i ostatní

vojíni na místech, přesvědčí se velitel, zda jsou správně vyřízeni, jsou-li v zákrytu a mají-li správné rozstupy a vzdálenosti.

Nejsou-li všichni vojíni správně vyřízeni a zakrytí, nebo nemají-li správné rozstupy a vzdálenosti, opraví je velitel zvoláním (na př.: vojín X trochu zpět, levé křídlo kupředu a p.) nebo znamením.

82. Chce-li se velitel přesvědčiti:

a) o správném směru, postaví se několik kroků za vedoucího (vedoucí zástup),

b) o správném vyřízení, postaví se několik kroků od křídla v prodloužení čelní čáry,

c) o správném zákrytu, postaví se několik kroků před vedoucího zástupu nebo při dvojřadu před jednotlivé vojíny prvního řadu.

83. Nastupuje-li pěší družstvo **v řad**, postaví se střelec pět kroků za velitele družstva, přesně se zaň kryje a levou upaží. Ostatní vojíni družstva nastoupí podle čl. 73. Upažením vlevo odměří rozstup, hlavu i zrak otočí k střelci a vyřídí se malými kroky tak, aby každý levým okem viděl obrys obličeje střelce. Vojíni jsou vyřízeni mají-li paty v přímce.

84. O nástupu pěšího družstva **v sevřený řad** platí ustanovení čl. 83, o rozstupu mezi vojíny ustanovení čl. 74.

85. Nastupuje-li družstvo **v zástup**, postaví se střelec pět

kroků za velitele družstva a přesně se zaň kryje. Za střelce pak nastupují ostatní vojíni podle čl. 75.

Každý voják předpažením odměří vzdálenost od vojína stojícího před ním a kryje se zaň tak, aby mu hlava vojína před ním stojícího zakryla hlavy všech ostatních vojáků před ním stojících.

86. Nastupuje-li družstvo podle druhého odstavce čl. 72, určíme nejdříve jménem **vedoucího** (největšího nebo poddůstojníka), který vždy nastupuje za velitelem.

87. Nastupuje-li družstvo **v řad podle velikosti**, postaví se vedoucí pět kroků za velitele, ostatní podle čl. 76. Nástup se provádí obdobně jako při řadu podle čl. 83.

Při nástupu **v dvojřad podle velikosti** si počínají vojíni prvního řadu podle ustanovení předchozího odstavce. Právý krajník druhého řadu odměří předpažením vzdálenost a přesně se kryje za vedoucího prvního řadu, ostatní vojíni druhého řadu se bez upažení postaví za vojíny prvního řadu, aby se přesně za ně kryli, pak otočí hlavu k vedoucímu a bez upažení se vyřídí, aniž poruší zákryt.

O nástupu družstva **v sevřený řad (dvojřad) podle velikosti** platí ustanovení čl. 87, o rozstupu mezi vojíny ustanovení čl. 74.

88. Nastupuje-li družstvo **v zástup podle velikosti**, postaví se vedoucí pět kroků za velitele družstva, ostatní pak nastoupí podle velikosti obdobně jako u zástupu

podle 2. odstavce čl. 75.

Při nástupu v **dvojstup podle velikosti** seřadí se vojíni podle čl. 80.

Levý zástup si počíná prvého odstavce tohoto článku.

Vedoucí pravého zástupu odměří upažením vlevo rozstup, ostatní vojíni pravého zástupu se bez předpažení vyřídí podle svých sousedů levého zástupu a bez upažení upraví zákryt, jak je uvedeno v 2. odstavci čl. 85.

89. Je-li voják správně na svém místě, otočí hlavu zpříma, bez hluku připaží a postaví pušku k noze.
90. Jestliže byly předtím postaveny pušky v kozly nebo odložen ústroj, velitel po oslovení družstva velí:

»Za kozly (za ústroj) - (poklusem) – **nastoupit!**«

Tvar do něhož mají vojíni nastoupit a směr velitel v povelu neudává, ježto je dán odloženým ústrojem nebo kozly. Každý voják se postaví v pozoru na své místo.

91. Chce-li velitel z jakéhokoli důvodu vojíny rozptýliti, velí:

»**Rozchod!**«

Vojíni ihned opustí svá místa a rozejdou se. Když je to možné, je vždy lépe veleti »rozchod«, než ponechávat jednotku dlouho v pohovu.

Je-li však nutno, aby vojíni stáli v semknutém tvaru

delší dobu, a chce-li velitel, když to okolnosti dovolují, poskytnouti jim úlevu, velí:

»V o l n o !«

Na tento povel mohou vojíni mluvit, kouřit a volně stát. Své místo však nesmějí opustit.

Stat' 2.

Vyřízení a zákryt.

92. **Vyřízení.** Poruší-li se vyřízení v řadu nebo dvojřadu, opraví velitel podle potřeby směr vedoucího (nebo levého krajníka), na př.:

»Střelec (vojín X) směr ..... !«

Určený se postaví v udaný směr, velitel se přesvědčí podle čl. 82a), zda stojí správně ve směru, a velí:

»(Sevřeně) napravo (nalevo) – **vyřídít!**«

Na tento povel všichni vojíni prvního řadu upaží levou (nebo dají levou pěst do boku podle čl. 74) a zároveň všichni kromě vedoucího zvednou pušku do ponosu, otočí hlavu v označenou stranu a vyřídí se.

Vedoucí druhého řadu předpaží a zakryje se za vedoucího prvního řadu. Ostatní vojíni druhého řadu se bez upažení zakryjí za vojíny prvního řadu, pak otočí hlavu k vedoucímu a bez předpažení se vyřídí jako vojíni prvního řadu, jak stanoveno v čl. 83.

Je-li nová čelní čára dále vzadu, učiní vojíni celý obrat a hbitě jdou na svá místa.

Velitel družstva se přesvědčí nejprve o správném vyřízení podle čl. 82b) a pak, je-li třeba (u dvojřadu), o zákrytu podle čl. 82c).

93. Na povel:

»P ř í m o - **hled**?«

otočí vojíni hlavu zpříma, hbitě bez hluku připaží a postaví pušku k noze.

94. Družstvo v zástupu nebo v dvojstupu se uspořádá podobným způsobem. Velitel družstva opraví podle potřeby postoj vedoucího, jak stanoveno v čl. 92, a velí:

»**Zákryt!**«

Je-li družstvo v zástupu, všichni vojíni kromě vedoucího zvednou pušku v ponos, předpaží a upraví zákryt.

Je-li družstvo v dvojstupu, počíná si levý zástup, jak uvedeno v předchozím odstavci pro zástup. Vedoucí pravého zástupu upaží levou a vyřídí se jako při řadu podle vedoucího levého zástupu. Ostatní vojíni pravého zástupu se bez předpažení vyřídí a bez upažení upraví zákryt.

Velitel družstva se přesvědčí o správném zákrytu podle čl. 82c), u dvojstupu pak o správném vyřízení podle čl. 82b).

95. Na povel:

»Paže – zpět!«

vojíni hbitě a bez hluku připaží a postaví pušku k noze.

96. Jestliže však bylo při cvičení porušeno vyřízení, zákryt, rozstupy nebo vzdálenosti, opraví každý voják po povelu: »P o h o v ! « nejdříve vyřízení, zákryt, rozstupy nebo vzdálenosti b e z p o v e l u a pak teprve se chová podle ustanovení čl. 19, 44, 50 a 61.

HLAVA 3.

CVIKY A POHYBY.

Stat' 1.

Cviky.

97. Družstvo koná obraty těla a cviky se zbraní jednotně podle ustanovení pro výcvik jednotlivce.
98. Otočení hlavy se provádí na povel:
»Družstvo - vpravo (vlevo) – **hled'**!«
Hlava se otočí zpřímá na povel podle čl. 21.
99. Při oddechu mohou býti pušky seskupeny v kozly a ústroj odložen.
Pěší družstvo staví kozly a odkládá ústroj jen v řadu, družstvo podle druhého odstavce čl. 72 též v dvojřadu podle velikosti.

Pušky se seskupují tak, že každá trojice řadu nebo v každém z řadů staví kozel pro sebe.

100. Má-li družstvo seskupiti zbraně, velitel družstva nejprve velí:

»Po třech – **rozpočítat!**«

Vojíni se rozpočítávají zprava nalevo, hlasitě pronášejíce: »Prvý, druhý, třetí!«

Při tom hbitě otáčejí hlavu k levému sousedu.

V pěším družstvu počíná rozpočítávání druhý pomocník.

101. Na povel:

»V kozly – **zbraň!**«

uchopí střední voják v každé trojici levou rukou pušku levého souseda u dolní objímky, pravý voják trojice přistoupí k střednímu a uchopí svou pušku levou rukou podhmatem nad hledím, pravou rukou nadhmatem pod hledím. Pak postaví střední voják hlaviště pažby pušky levého souseda na délku chodidla vedle své levé nohy v úrovni špiček a vytočí pušku hledím nalevo vprůč, hlaviště pažby své pušky postaví na délku kroku před levou nohu, zkříží vytěráky tak, aby vytěrák jeho pušky byl nahoře, a nakloní pušky vpravo. Potom pravý soused podstrčí pušku pod paži středního a zaklesne vytěrák své pušky pod zkřížené vytěráky. Hlaviště pažby postaví na délku chodidla vpravo od špičky pravé nohy středního a pak ustoupí na své místo.

V druhém řadu postaví střední vojín každé trojice hlaviště pušky asi na šířku chodidla vedle levé paty středního v prvním řadu.

Nejsou-li vojíni v trojici stejně vyzbrojeni, zůstanou při stavění kozlů stát v pozoru a potom oprou své pušky o nejbližší kozel.

Střelec sejme kulomet a postaví jej na předem vztyčené a rozevřené nožky asi na píd' vedle své pravé nohy, botkou na úrovni s patou nohy tak, aby kulomet byl kolmo na čelní osu řadu.

102. Na povel:

»Odložit!«

sejmou vojíni masku, rozeznou ramenní pásky a závěsné háčky mošny, uvolní levý nosný řemen, pak rozeznou opasek, který zase za zády sepnou, a sejmou celý výstroj. Vojín na levé straně trojice položí torbu s brašnou před sebe hřbetem k zemi a na ni hřbetem vzhůru položí torbu s brašnou středního vojína v trojici. Vojín na pravé straně trojice položí torbu s brašnou před sebe jako vojín na levé straně tak, že torby s brašnami jsou po obou stranách kozlů. Sumky položí na brašnu, bodák a lopatka (topůrek) spodní torby je napravo od torby, bodák a lopatka vrchní torby je nalevo od torby. Mošny položí na torby s brašnami. Plynové masky postaví na vnější stranu toreb. V poli se maska neodkládá. Velitel družstva, střelec, 1. pomocník a

zástupce velitele družstva odloží ústroj před sebe (**obr. 12**).

Svlékají-li vojíni i oděv (k ranní půlhodině), položí se oděv navrch, levý vojín trojice položí vždy na svou součástku oděvu stejnou součástku oděvu středního vojína.

103. Na povel :

»Torby - **odložit!**«

sejmou vojíni předepsaným způsobem masky, torby s brašnami a opasky, položí je před sebe, vytáhnou opasky s bodákem a sumkami, připnou je zase na tělo a masku zavěsí přes rameno. Torby s brašnami odloží podle čl. 102.

104. Výstroj uchopí na povel:

»**Ustrojit!**«

Vojíni, kteří výstroj skládali, zvednou jej, podají svým sousedům a pak se všichni ustrojí.

Odložení a ustrojení se dělá za úplného ticha. Po vykonání pohybů zůstávají vojíni až do dalšího povelu v pozoru.

105. Kozly rozloží na povel:

»**Do zbraně!**«

Pravý vojín trojice přistoupí k střednímu a uchopí svou pušku pravou rukou nad dolní objímkou; střední vojín uchopí současně pravou rukou svou pušku u horní objímky nad rukou pravého souseda a levou rukou pušku

levého souseda. Pak zdvižením pušek rozloží kozel, pravý vojín trojice ustoupí na své místo a střední podá pušku levému vojínovi. Potom postaví všichni pušku k noze.

Střelec uchopí kulomet, sklopí nožky a postaví kulomet k noze.

Stat' 2.

Pohyby.

106. Ustanovení čl. 26-41 platí obdobně i pro družstvo.

Družstvo vykročí vpřed na týž povel jako jednotlivec, viz čl. 28.

Všichni vojíni hbitě vykročí plným krokem. Vedoucí jde přesně za velitelem v předepsané vzdálenosti nebo naznačeným směrem a je odpovědný za zachování vzdálenosti nebo směru. V řadu (dvojřadu) se vojíni vyřizují a zřizují krok podle vedoucího a zachovávají rozstup od souseda na straně k vedoucímu. Aby snáze zachovali vyřízení, ohlédnou se občas, neotáčejíce rameny, na stranu vedoucího. Poruší-li vyřízení nebo rozstup, opraví jej znenáhla. V zástupech se přesně za sebe kryjí a zřizují krok podle vedoucího; v dvojstupu se kromě toho vyřizují podle vojínů ve vedoucím zástupu.

107. Jestliže se vlivem okolností vzdálenosti v družstvu pochodujícím v zástupu (zástupu nebo dvojstupu podle

velikosti) značně zvětšily a p., může velitel zaujmouti předepsané vzdálenosti tím, že buď zkrátí krok, anebo zastaví čelo jednotky povelom:

»Čelo - zkrátit - **krok!**«, nebo »Čelo - **stát!**«

Vedoucí (dvojice) zkrátí krok anebo se zastaví, ostatní vojíni (dvojice) dojdou na předepsanou vzdálenost a postupně zkrátí krok anebo se zastaví.

108. Při delších pochodech mimo obydlená místa může velitel družstva veleti:

»Volno !«

Vojíni si mohou přivěsit pušku i na levé rámě, lehký kulomet mohou nést zavěšený na rameni, s hlavní kupředu, nebo jako pušku v poloze »na zádech«, mohou mluvit, kouřit a jít nestejným krokem, avšak zůstávají na svých místech.

109. **Pohyby družstva v (sevřeném) řadu, v (sevřeném) řadu podle velikosti.** V těchto tvarech se pohybuje družstvo jen na krátké vzdálenosti. Má-li družstvo, které je v některém z uvedených tvarů, změnit směr, změni jej nejdříve na místě podle čl. 92 a 93 anebo vykonáním celého obratu na místě a pak jde v novém směru. Za pohybu může družstvo v uvedených tvarech změnit směr jen o 180°, a to celým obratem; změnu směru zatáčením s místa nebo za pohybu nekoná.
110. **Pohyby družstva v zástupu nebo v zástupu (dvojstupu) podle velikosti.** Celého obratu v družstvu,

keré je v některém z uvedených tvarů, užívá se jen zřídka a na přechodnou krátkou dobu. Má-li se družstvo obrátiti trvale, zatočí se vždy protichodem podle čl. 113.

111. Družstvo ve tvaru podle čl. 110 mění směr na místě změnou směru vedoucího a zákrytem podle čl. 94 a 95.
112. S místa a za pochodu mění družstvo v zástupu nebo v zástupu (dvojstupu) podle velikosti směr zatáčením.

Je-li třeba jen nepatrně změnit směr s místa do 45°, velí velitel:

»Směr .... (na př. komín) - pochodem -
v **chod!**«

Za pochodu velí jen nový směr, na př.:

»Směr - kříž!«

Při větší změně směru s místa (přes 45°) velí velitel:

»Vpravo (vlevo) zatočit - pochodem -
v **chod!**«

a za pochodu velí:

»Vpravo (vlevo) - zatočit!«

Zatáčí-li se družstvo v zástupu (v zástupu podle velikosti), zatáčí se vedoucí v označenou stranu po obvodu kruhu průměru jednoho kroku, ostatní vojíní v zástupu se zatáčejí na téměř místě jako vedoucí.

Zatáčí-li se družstvo v dvojstupu, zatáčí se vnitřní zástup podle ustanovení předchozího odstavce. Vojíní vnitřního zástupu se přiblíží na místě zatáčení k vojínům zatačejícím se před nimi a zatačejí se zkráceným krokem tak, aby vojíní vnějšího zástupu nemusili prodlužovat krok.

Na povel k změně směru se vedoucí (dvojice) po jednom plném kroku v původním směru zatočí při malé změně do nového směru podle toho, co shora uvedeno; při větší změně směru se vedoucí (dvojice) zatáčí tak dlouho, dokud velitel družstva nevelí nový směr (na př. »Směr - pravý roh domu!«) anebo nevelí: »Přímý –směr!« Na tento povel přejde vedoucí (dvojice) druhým krokem v plný krok.

113. Má-li se družstvo v zástupu (dvojstupu) zatočiti dozadu o 180° , velí velitel družstva :

- a) s místa: »Vpravo (vlevo) protichodem (protiklusem) - **v chod (v klus)**«,
- b) za pochodu: »Vpravo (vlevo) -protichodem (protiklusem)! «

Vedoucí vojín (dvojice) se zatočí o 180° a jde (kluše) opačným směrem vedle zástupu (dvojstupu), jdoucího (klusajícího) ještě směrem původním.

Ostatní vojíní jdou (klušou) na místo zatáčení, zatačejí se podle způsobu popsáno v čl. 112 a jdou v zákrytu a vyřízení v novém směru.

114. Mají-li vojíní v družstvu jítí nestejným krokem, velí

velitel družstva:

»Zrušit – **krok!**«

Vojíni jdou libovolným krokem, ale zachovávají svá místa.

115. Stejný krok obnoví velitel družstva povellem:

»Zřídít – **krok!**«

Vojíni zřizují krok podle vedoucího; velitel napomáhá obnovení kroku hlasem, na př.: »**Levá!**«

HLAVA 4.

PŘEMĚNY TVARŮ.

116. V družstvu konáme jen ty přeměny tvarů, které lze provést půlobratem. Jiné přeměny nekonáme; je-li třeba, velíme »R o z c h o d ! « a nástup do nového tvaru.

ČÁST IV. VÝCVIK ČETY.

HLAVA 1.

SLOŽENÍ A TVARY ČETY.

Stat' 1.

Složení čety.

117. Četa se skládá z 3 družstev, která se číslují v každé četě od 1 do 3.

Velitelem čety je nižší důstojník, jemuž je přidělen jako zástupce četař a k výkonu velení pozorovatel a spojka.

Stat' 2.

Tvary čety.

118. Nástupové tvary pěší čety jsou trojřad (sevřený trojřad) a trojstup, pochodový tvar je trojstup.

Výjimečně, má-li četa dvě pěší družstva, může nastoupit do dvojřadu nebo dvojstupu a pochodovat ve dvojstupu.

Jednotka podle 2. odstavce čl. 72 nastupuje do tvarů nahoře uvedených podle velikosti.

119. **Trojřad.** Družstva jsou ve třech řadech (čl. 73) na předpažení za sebou podle očíslování, Velitelé družstev jsou jako praví krajníci u svých družstev, jako leví krajníci jsou u prvního družstva pozorovatel, u druhého družstva spojka a u třetího družstva trubač, je-li k četě přidělen. Zástupce velitele čety je na předpažení za trubačem. Na tomto místě je i tehdy, když četa nemá trubače (**obr. 13**).
120. **Sevřený trojřad** je stejný jako trojřad podle čl. 119, rozstupy vojínů jsou však podle čl. 74.
121. **Trojstup.** Družstva jsou v zástupech (čl. 75) na upažení vedle sebe, podle očíslování zleva napravo. Velitelé družstev jsou na předpažení před svými družstvy, pozorovatel je na zadu 1. družstva, spojka na zadu 2. družstva, trubač, je-li četě přidělen, na za zadu 3. družstva. Zástupce velitele čety je na upažení vpravo od trubače. Na tomto místě je i tehdy, když četa nemá trubače (**obr. 14**).
122. **Trojřad podle velikosti.** Vojíni jsou ve třech řadech podle velikosti na předpažení za sebou. Pořadím nejstarší tři poddůstojníci jsou jako praví krajníci jednotlivých řadů, ostatní poddůstojníci jsou na levém křídle trojřadu.
123. **Sevřený trojřad podle velikosti.** Vojíni jsou seřadění podle čl. 122, rozstupy mezi vojíny jsou podle čl. 74.
124. **Trojstup podle velikosti.** Vojíni jsou ve třech zástupech podle velikosti na upažení vedle sebe. Pořadím

nejstarší poddůstojníci jsou v první trojici, zbývající poddůstojníci na zadu čety.

HLAVA 2.

NÁSTUP A VYŘÍZENÍ

Stat' 1.

Nástup.

125. Nástup čety se koná obdobně jako nástup družstva podle článku 81, 82, 89 a 90: Vedoucí nastoupí 5 kroků za velitelem čety.

Ustanovení článku 91 platí obdobně i pro četou. Pro pořadová cvičení vyrovná velitel četou počty družstev.

Přebývá-li mu jeden voják, doplní jím první družstvo, přebývají-li mu dva vojáci, doplní též třetí družstvo.

126. Nastupuje-li četa v trojřad, seřadí se podle čl. 119. Velitel 1. družstva se postaví 5 kroků za velitele čety, vlevo od něho nastoupí družstvo, jak předepsáno v čl. 73. Za 1. družstvem nastoupí do řadu 2. družstvo a za ním 3. družstvo podle ustanovení 2. odstavce čl. 87 (pro 2. řad).

127. Nástup pěší čety v **sevřený trojřad** se dělá stejně, jak uvedeno v předcházejícím článku, jenže rozstup mezi jednotlivci v řadech je podle čl. 74

128. Nastupuje-li pěší četa v trojstupu, postaví se velitel 2.

družstva 5 kroků za velitele čety a v úrovni vlevo od něho velitel 1. družstva, vpravo velitel 3. družstva, při čemž velitelé 2. a 3. družstva upažením levé paže odměří rozstup. Za veliteli družstev nastoupí na předpažení vojíni jejich družstev v pořadí, jak předepsáno pro zástup, při čemž vojíni 2. družstva si počínají tak, jak předpisuje 2. odstavec čl. 85. Vojíni 1. a 3. družstva se bez předpažení vyřídí podle svých sousedů 2. družstva a bez upažení upraví zákryt.

129. **Nástup v trojřad podle velikosti** a v **sevřený trojřad podle velikosti** se dělá obdobně jako u družstva podle čl. 87.
130. Při nástupu **v trojstup podle velikosti** nastupuje střední zástup podle 1. odstavce čl. 88; pravý a levý zástup nastoupí obdobně, jak uvedeno v čl. 128 pro 1. a 3. družstvo.

Stat' 2.

Vyřízení a zákryt.

131. Vyřízení čety a zákryt se dělá obdobně, jak stanoví čl. 92-96.

HLAVA 3.

CVIKY A POHYBY.

132. Četa koná obraty těla a cviky se zbraní podle

ustanovení pro výcvik jednotlivce.

Ustanovení čl. 98 platí obdobně i pro četou.

133. Četa seskupuje zbraně a odkládá ústroj v trojstupu. Na povel: »V kozly - zbraň!« každá trojice s puškami staví kozel pro sebe podle čl. 101.

Střelci sejmou kulometry a rozevrou jejich nožky. Střelci prvního a druhého družstva postaví své kulometry asi na píd' vedle své pravé nohy, botkou na úrovni s patou nohy, rovnoběžně s osou zástupu. Střelec třetího družstva postaví svůj kulomet obdobně vedle své levé nohy.

Je-li četa výjimečně v dvojstupu, přejde nejdříve v dvojřad. Vojíní prvního řadu se rozpočítávají podle čl. 100. Každý řad staví kozel pro sebe podle čl. 101.

Četa odkládá ústroj podle ustanovení čl. 102, při čemž velitelé družstev střelci a 1. pomocníci odloží ústroj jako ostatní trojice.

Ustanovení čl. 103-105 platí obdobně i pro četou.

134. Četa se pohybuje v trojřadu (dvojřadu) jen na velmi krátké vzdálenosti jako družstvo; na větší vzdálenosti se pohybuje v trojstupu (dvojstupu). Velitel čety doplňuje obyčejně povel k pochodu znamením, dávaným paží. Četa koná pochody, změny směru, zatáčení, protichod, zrušení a zřízení kroku podle ustanovení čl. 106-115.

Při pochodu přejde trubač, má li troubit, před zástupce

velitele čety.

HLAVA 4.

PŘEMĚNY TVARŮ.

135. Ustanovení čl. 116 platí obdobně i pro četu.

ČÁST V. VÝCVIK ROTY.

HLAVA 1.

SLŽENÍ A TVARY ROTY.

Stat' 1.

Složení roty.

136. Rota je složena zpravidla ze čtyř čet a pomocného družstva, které se dělí na roj velitelský a roj hospodářský.

Velitelem roty je štábní kapitán, četám velí nižší důstojníci, kteří jsou zařadění k četám podle hodnosti v tomto pořadí: první, čtvrtá, druhá a třetí četa.

Pomocnému družstvu velí výkonný rotmistr; když se pomocné družstvo rozdělí, je velitelem roje velitelského, roji hospodářskému velí pak účetní setniny.

Služební čísla čet se nemění, i když velitel roty v povelu jinak rotu uspořádal.

Stat' 2.

Tvary roty.

137. Nástupové tvary roty jsou trojřad (sevřený

trojřad), trojstup, sraz. Pochodový tvar je trojstup, při slavnostním pochodu trojstup anebo sraz.

138. **Trojřad.** Čety jsou v trojřadech vedle sebe, nebylo-li jinak nařízeno, zprava nalevo podle očíslování na jedné přímce, s rozstupem tří kroků mezi velitelem družstva vlevo stojící čety a levým krajníkem vpravo stojící čety; je-li třeba, může být nařízen i jiný rozstup.

Velitelé čet jsou na upažení vpravo od velitelů 1. družstev svých čet, pomocné družstvo je v trojřadu (na pravém křídle je roj velitelský, vlevo od něho je roj hospodářský) na upažení vlevo od 4. čety, není-li jinak nařízeno. Na tomto místě stojí výkonný rotmistr i když není pomocné družstvo sestaveno.

139. **Sraz.** Čety jsou v trojstupech v úrovni vedle sebe, není-li jinak nařízeno, zprava nalevo podle očíslování, s rozstupem tří kroků; je-li třeba, může být nařízen i jiný rozstup.

Velitelé čet jsou na upažení vlevo od velitelů 1. družstev svých čet, pomocné družstvo je v trojstupu (vpředu je roj velitelský, za ním je roj hospodářský) na předpažení za 4. četou, není-li jinak nařízeno. Na tomto místě stojí výkonný rotmistr i když není pomocné družstvo sestaveno.

140. **Trojstup.** Čety jsou podle očíslování v trojstupech za sebou na vzdálenost tří kroků, není-li jinak nařízeno. Je-li třeba, mohou být nařízeny i jiné vzdálenosti.

Velitelé čet jsou na místech podle čl. 139, pomocné družstvo (výkonný rotmistr) v trojstupu na předpažení za 4. četou. Velitel roty je 10 kroků před čelní četou.

Za delšího pochodu mimo obydlená místa jde velitel roty obyčejně za rotou; velitelé čet jdou za pozorovateli, zástupci velitelů čet za trubači svých čet, vyplňující tak mezeru tří kroků. Ruch pochodu řídí určený velitel družstva čelní čety za dozoru velitele této čety, jenž jde proto v čele čety.

141. Vozy roty a kuchyně jsou ve všech tvarech zpravidla 10 kroků za rotou podle nařízení velitele roty.

HLAVA 2.

NÁSTUP A VYŘÍZENÍ.

Stat' 1.

Nástup.

142. Rota nastupuje za velitelem roty obdobně, jak uvedeno v čl. 81 a 90.

Čety se shromáždí za svými veliteli podle ustanovení pro výcvik čety.

Jakmile velitelé čet jsou již na svých místech, upozorní mužstvo svých čet zvoláním:

»N - tá č e t o ! «

a výkonný rotmistr:

»Pomocné družstvo!«

Zvolání pronesou protáhlým hlasem. Na toto zvolání se vojíni nezastaví, jak uvedeno v čl. 81, nýbrž jdou za svým velitelem.

143. Jsou-li čety od sebe vzdáleny, shromáždí je velitelé čet a pak je zavedou do tvaru nařízeného velitelem roty.
144. Nastupuje-li rota v **trojřad**, seřadí se podle čl. 138.
Velitel druhé (vedoucí) čety nastoupí 5 kroků za velitelem roty a přesně se za něj kryje, vpravo od velitele druhé čety nastoupí velitel první čety s rozstupem podle šířky čety, vlevo velitel třetí a čtvrté čety (**obr. 15**).
145. Při nástupu roty v **sráz** seřadí se rota podle čl. 139.
Velitel druhé (vedoucí) čety nastoupí 5 kroků za velitelem roty. Velitel první čety nastoupí vpravo, velitel třetí a čtvrté čety vlevo od velitele druhé čety (**obr. 16**).
146. Nastupuje-li rota v trojstup podle čl. 140, nastoupí velitel první (vedoucí) čety 5 kroků za velitelem roty a 5 kroků za ním velitel druhého družstva čety (**obr. 17**).
147. Jakmile je nástup ukončen, na povel velitele roty:
»Velitelé čet na místa!« (nebo »Velitel 1. čety na místo! «) nastoupí velitelé čet na místa podle čl. 138-140.
148. Chce-li velitel roty uspořádati pořadí čet v rotě jinak, velí na př.:
»(Směr ....) - pořadí druhá, třetí,

čtvrtá, první četa -pomocné družstvo za druhou četou - v sraz - **nastoupit!**«

Třetí četa nastoupí jako vedoucí za velitelem roty, vpravo od ní druhá, vlevo čtvrtá a první četa, pomocné družstvo na předpažení za 2. četou.

Stat' 2.

Vyřízení a zákryt.

149. Rota ve srazu a trojřadu se vyřizuje, není-li jinak nařízeno, podle vedoucí čety; rota v trojstupu se kryje za čelní četou.

Vyřízení a zákryt v rotě se koná na povel velitele roty tímž způsobem, jak uvedeno u čety a družstva.

Při vyřízení a zákrytu napomáhají veliteli roty velitelé čet:

při trojřadu vyřídí nejprve velitel roty první družstva čet, pak velitelé čet každý u své čety upraví zákryt;

při srazu vyřídí nejprve velitel roty čela čet, pak velitelé čet každý u své čety upraví zákryt a velitel roty upraví vyřízení trojic;

při trojstupu upraví velitel roty čelo vedoucí čety a zákryt, velitelé čet vyřízení trojic.

HLAVA 3.

CVIKY A POHYBY.

150. Rota vykonává na povel velitele roty všechny cviky a pohyby, předepsané pro četou. Protichod konáme v rotě jen v trojstupu.

Při změně směru v rotě je třeba dbát, aby byly zachovány rozestupy mezi četami a čela čet byla vyřízena.

HLAVA 4.

PŘEMĚNY TVARŮ.

151. Při pohybech, v kterých nevykročí nebo se nezastaví čtyry současně, koná pohyb na povel velitele roty jen ta četa, která jej musí vykonat nejdříve, kdežto ostatní čtyry konají pohyb na povel svých velitelů.

152. Přeměnu trojstupu v sraz konáme na místě, s místa i za pochodu nalevo, výjimečně napravo, na povel:

»N a l e v o (n a p r a v o) - v s r a z ! «

Při přeměně na místě se připojí k povelu:

»V c h o d ! «, při přeměně s místa: »P o c h o d e m - v c h o d ! «

Při přeměně na místě zůstane vedoucí četa stát, při přeměně s místa vykročí a druhým krokem zkrátí krok, při přeměně za pochodu na povel velitele čtyry zkrátí krok.

Druhá, třetí a čtvrtá četa vybočí v trojstupu vlevo (vpravo) od vedoucí čety a s předepsaným rozstupem na úrovni s vedoucí četou na povel svých velitelů podle vedoucí čety buď zkrátí krok, anebo se zastaví. Po provedení přeměny s místa nebo za pochodu velitel roty buď rotu zastaví, nebo velí: »P l n ý k r o k !«

153. **Přeměna srazu v trojstup** se provádí s místa a za pochodu na povel:

a) s místa:

»(S m ě r . . . .) - v t r o j s t u p - (p o ř a d í . . . .)
- p r v n í (x - t á) č e t a p o c h o d e m - v c h o d !«

b) za pochodu:

»(S m ě r . . . . - p o ř a d í . . . .) - v t r o j s t u p !«

a) Při přeměně s místa na povel velitele roty: »V chod!« vykročí první (určená) četa a jde naznačeným směrem. Ostatní čety vykročí na povel svých velitelů a nejkratší cestou zaujmou svá místa v trojstupu; chce-li velitel roty seřadit trojstup jinak, určí pořadí čet v povelu.

b) Přeměna za pochodu se vykoná obdobným způsobem. První nebo v povelu určená četa jde plným krokem, ostatní čety na povel svých velitelů zkrátí krok (anebo se zastaví), pak na povel svých velitelů čet přejdou v plný krok (anebo vykročí) a nejkratší cestou se připojí za vedoucí četou.

154. Mimo přeměny uvedené v čl. 152 a 153 konáme jen ty

přeměny, které lze provést půlobratem. Je-li třeba provést jiné přeměny, než jsou zde uvedeny, velíme: »Rozchod!« a nástup do nového tvaru.

155. Rotu ve srazu přemístí velitel na kratší vzdálenost tím, že velí půlobrat v příslušnou stranu, pochod a obrat do původního směru.

ČÁST VI. VÝCVIK PRAPORU.

HLAVA 1.

SLOŽENÍ, TVARY PRAPORU A ZPŮSOB VELENÍ.

Stať 1.

Složení praporu.

156. Pěší prapor je složen z praporní pomocné čety, z tří pěších a jedné kulometné roty. Podrobné složení pěšího praporu a samostatných praporů je uvedeno ve zvláštních předpisech.

Praporu velí podplukovník; k ruce má pomocné orgány:

Stať 2.

Tvary praporu.

157. Nástupové tvary praporu jsou pochodový proud, proud a sraz. Pochodový tvar je pochodový proud; slavnostní pochod koná prapor v pochodovém proudu nebo proudu.

158. **Pochodový proud.** Pěší roty jsou v trojstupech, kulometná rota v pochodovém proudu, cyklisté, mají-li kola, v dvojstupu. Roty jsou za sebou podle očíslování,

nebylo-li jinak nařízeno.

159. **Proud.** Roty jsou ve srazech, kulometná rota v proudu. Roty jsou za sebou podle číslování, nenařídí-li velitel praporu jinak.
160. **Sraz.** Roty jsou ve srazech vedle sebe, nenařídí-li velitel praporu jinak, podle očíslování zprava nalevo, kulometná rota rovněž ve srazu, s četami v proudech.
161. Roty mají ve všech tvarech rozestup mezi sebou 10 kroků, vzdálenost 20 kroků, není-li nařízeno jinak. Pomocná četa je ve tvaru jako pěší čety, s rozstupem nebo vzdáleností 10 kroků, na místě, které jí vždy určí velitel praporu v povelu.
- U samostatných praporů jsou jednotky, o které mají tyto prapory víc než pěší prapor, na místech, jež jim určí vždy velitel praporu v povelu.
162. Vozy praporu jsou podle nařízení velitele praporu obvykle 20 kroků za praporem.

Stat' 3.

Způsob velení velitele praporu.

163. Velitel praporu velí hlasem, znamením nebo signálem. Pověly dává velitel praporu protáhlým hlasem; vykonávají se na povel velitelů rot.
- Chce-li však velitel praporu, aby prapor vykonal cvik anebo pohyb současně na jeho povel, osloví prapor před

každým povelom slovy:

»N-tý prapore !«

HLAVA 2.

NÁSTUP A VYŘÍZENÍ.

Stat' 1.

Nástup.

164. Velitel praporu upozorní prapor před povelom k nástupu nejprve znamením nebo signálem. V povelu k nástupu udá směr, tvar, je-li třeba pořadí rot a umístění pomocné čety, na př.:

»(Směr) - v sraz - (pořadí) -
pomocná četa na pravém křídle -
nastoupit!«

165. Za velitelem praporu na vzdálenost 5 kroků nastoupí zástupce velitele praporu (praporní pobočník), vedle tohoto s rozstupem 2 kroků vlevo praporní trubač.

U samostatných praporů nastoupí zástupce velitele praporu za velitelem praporu, vpravo od něho s rozstupem 2 kroků 1. pobočník a vlevo od zástupce velitele praporu praporní trubač.

166. Velitel vedoucí roty nastoupí za velitelem praporu na vzdálenost 10 kroků. Každý velitel roty provede nástup roty podle čl. 142. Jsou-li roty od sebe vzdáleny,

shromáždí je velitelé rot na místě a pak je zavedou do tvaru nařízeného velitelem praporu.

167. Služební čísla rot se nemění, i když velitel praporu v povelu jinak rotu uspořádal.
168. Chce-li velitel praporu, aby prapor nastoupil s jinými rozstupy nebo vzdálenostmi, než jsou předepsány, určí v povelu též rozstup anebo vzdálenost.
169. Nastupuje-li prapor v proudu a není-li šířka všech rot stejná, nastoupí roty tak, aby se pravým křídlem kryly za vedoucí rotu.
170. Nastupuje-li prapor **v pochodový proud (obr. 18)** anebo **v proud (obr. 19)**, nastoupí za velitelem praporu velitel první (určené) roty.

Při nástupu praporu **v sraz** nastoupí za velitelem praporu velitel druhé (určené) roty **(obr. 20)**.

Stat' 2.

Vyřízení a zákryt.

171. Vyřízení a zákryt se dělají v praporu na povel velitele praporu jen ve srazu. Velitel praporu při tom vyřídí jen čela rot. Vyřízení a zákryt v pochodovém proudu a proudu se dělá po povelu velitele praporu na povel velitelů rot podle čl. 149.

CVIKY A POHYBY.

172. Cviky a pohyby v praporu se konají podle ustanovení pro výcvik nižších jednotek jen v míře nejnutnější.

HLAVA 4.

PŘEMĚNY TVARŮ.

173. Při přeměnách tvarů velí velitel praporu protáhlým hlasem **nový tvar**, a je-li třeba, pořadí rot anebo též jiné rozstupy a vzdálenosti, než jsou předepsány.

Při přeměně s místa připojí k povelu: **Pochodem«** Roty vykonají přeměnu tvarů teprve na povel svých velitelů.

174. **Přeměna pochodového proudu v proud** se koná na místě, s místa a za pochodu na povel velitele praporu:

»V proud!«

Při přeměně na místě vykonají pěší rotý na místě přeměnu trojstupu v sraz podle čl. 152, cyklisté přeměnu dvojstupu v sraz, kulometná rota přeměnu pochodového proudu v proud a pak dojdou na předepsanou vzdálenost.

Při přeměně s místa a za pochodu provedou rotý touž přeměnu s místa nebo za pochodu a dojdou na

předepsanou vzdálenost. První (čelní) rota jde zkráceným krokem tak dlouho, dokud ji velitel praporu nezastaví nebo nevelí plný krok.

175. **Přeměna pochodového proudu v sraz** se koná na místě a za pochodu na povel velitele praporu:

»V sraz! «

Při přeměně na místě provede čelní rota přeměnu trojstupu v sraz na místě podle čl. 152, při přeměně za pochodu provede touž přeměnu za pochodu a na povel velitele praporu se zastaví; ostatní roty v trojstupu (cyklistická. rota v dvojstupu, kulometná rota v pochodovém proudu) vybočí vlevo od vedoucí roty na předepsaný rozstup a postupně přejdou v sraz (kulometná rota v sraz s četami v proudech). Po dosažení úrovně s čelní rotou se zastaví.

176. **Přeměna proudu v pochodový proud** se koná s místa a za pochodu na povel velitele praporu:

»(Směr ....) - v pochodový proud! «

Při přeměně s místa provede vedoucí rota přeměnu srazu v trojstup, ostatní roty stojí a provedou tuto přeměnu postupně tak, aby po vykročení měly předepsanou vzdálenost od předcházející roty. Při přeměně za pochodu pochoduje vedoucí rota po přeměně v trojstup v naznačeném směru dále, ostatní roty se zastaví a provedou přeměny, jak výše uvedeno. Cyklistická rota přejde v dvojstup, kulometná rota

z proudu v pochodový proud.

177. **Přeměna proudu v sraz** se koná zásadně vlevo na místě a za pochodu na povel velitele praporu:

»V sraz!«

Čelní rota při přeměně na místě zůstane stát, při přeměně za pochodu se na povel velitele praporu zastaví. Ostatní pěší roty udělají půlobrat vlevo a jdou tak daleko, aby měly předepsaný rozstup od sousední roty, pak udělají půlobrat vpravo a na úrovni s vedoucí rotou se zastaví. Cyklistická a kulometná rota přejdou do srazu zatáčením.

178. **Přeměna srazu v pochodový proud** se koná jen s místa na povel velitele praporu:

»(Směr – pořadí) - v pochodový proud!«

Přeměna se provede obdobně podle čl. 176.

179. **Přeměna srazu v proud** se koná zásadně n a p r a v o jen s místa na povel velitele praporu:

»(Směr ....) -v proud!«

Při přeměně vykročí vedoucí rota na povel svého velitele ve srazu a jde naznačeným směrem, dokud velitel praporu nevelí »X-tá roto - zkrátit - krok!« anebo ji nezastaví. Ostatní pěší roty udělají půlobrat vpravo, a jakmile dojdou za vedoucí rotu, půlobrat vlevo. Když dosáhnou předepsané vzdálenosti, podle potřeby buď zkrátí krok, anebo se zastaví.

Kulometná a cyklistická rota přejdou do proudu zatáčením.

180. Mimo přeměny uvedené v čl. 174-179 jiné přeměny nekonáme. Nácviku přeměn a cvičení v nich věnujeme jen nejnútnější čas.

ČÁST VII. VÝCVIK PLUKU.

HLAVA 1.

SLOŽENÍ A NÁSTUP PLUKU.

Stat' 1.

Složení pluku.

181. Pěší pluk je složen z plukovního velitelství, pomocné roty, technické roty a tří praporů, jejichž roty jsou číslovány od 1-12; kulometné roty mají čísla 4, 8 a 12.

Velitelem pluku je plukovník. Jemu ku pomoci jsou přiděleny pomocné orgány.

Pomocná rota je složena z čtyř velitelské a čtyř hudební.

Technická rota je složena z pomocného družstva, z dvou čet zákopnických, z čtyř spojovací a čtyř děl.

182. **Velitelská četa** pomocné roty koná pořadový výcvik podle ustanovení pro výcvik pěší čety.

Hudební četa koná pořadový výcvik podle ustanovení pro výcvik pěší čety; má-li s sebou hudební nástroje, koná pořadový výcvik podle zvláštního předpisu.

Technická rota koná pořadový výcvik - jsou-li její čety bez zvláštní výzbroje - podle ustanovení pro výcvik

pěší roty.

Minometná četa - má-li zvláštní výzbroj - koná pořadový výcvik podle služebního předpisu »Cvičební řád pro 9cm lehký minomet vz. 17«.

Zákopnická četa - má-li svůj zvláštní výstroj - nastupuje v trojstupu s družstvy vedle sebe, v trojřádu s družstvy za sebou, v jednotlivých družstvech v pořádku stanoveném pro tuto četou zvláštními předpisy. Zástupce velitele čety nastoupí jako velitel 1. družstva.

Spojovací četa nastupuje v trojřádu nebo v trojstupu podle velikosti. Nastupuje-li četa s cyklisty a s kárami, nastoupí:

při trojřádu: cyklisté v dvojřádu na levém křídle, káry na vzdálenost 5 kroků za levým křídlem čety tak, že se levá kára kryje za levé křídlo čety, pravá je s rozstupem 5 kroků vedle ní.

při trojstupu: cyklisté jsou na zadu čety ve dvojstupu, za nimi na vzdálenost 5 kroků káry za sebou se vzdálenostmi 5 kroků.

Cvičí-li spojovací četa se zvýšenými počty (válečnými) a zařazení jednotlivců je trvalé, nastupuje:

při trojřádu s družstvy vedle sebe, s roji v družstvech vedle sebe;

při trojstupu s družstvy za sebou, s roji v družstvech za sebou.

Družstvo telefonní je při tom v trojřádu na pravém

křídle, v trojstupu vpředu, pomocný roj na levém křídle (vzadu). Cyklisté a káry nastoupí, jak stanoveno nahoře při nezvýšených počtech čtyři.

Stat' 2.

Nástup pluku.

183. Pluk může nastoupit buď s prapory ve srazech anebo v proudech vedle sebe nebo za sebou, nebo v pochodovém proudu, jsou-li prapory v pochodových proudech za sebou.

Není-li jinak stanoveno, nastoupí prapory podle očíslování zprava nalevo nebo zpředu dozadu, s rozstupem 20 kroků nebo se vzdáleností 40 kroků.

Pomocná a technická rota nastoupí na místech určených velitelem pluku, s rozstupem nebo vzdáleností 20 kroků od ostatních jednotek.

Plukovní prapor se svou stráží je na pravém křídle pluku na úrovni s čelní rotou, s rozstupem 10 kroků od velitele praporu, při nástupu pluku v pochodovém proudu na 10 kroků před velitelem čelního praporu

Plukovní hudba je obvykle na pravém křídle pluku, s rozstupem 5 kroků vně od velitele stráže praporu anebo, není-li při nástupu plukovní prapor se stráží, 10 kroků od velitele čelního křidelního praporu. Při nástupu pluku v pochodovém proudu je na 20 kroků před stráží plukovního praporu nebo, není-li při nástupu plukovní prapor, na 20 kroků před velitelem čelního praporu.

Velitel pluku si zvolí nejvýhodnější místo, zpravidla 40-50 kroků před vedoucím praporem. U něho je zástupce velitele pluku, 1. pobočník a plukovní trubač.

184. Za pochodu jde hudba za velitelem pluku na vzdálenost 20 kroků; ostatní v pořádku nařízeném velitelem pluku.
185. Dva nebo více pluků nastupuje buď vedle sebe nebo za sebou. Vzdálenost mezi pluky jest 80 kroků, rozstup 40 kroků. Velitel celku je zpravidla 40-50 kroků před vedoucím praporem.
186. Pořadová cvičení se v pluku nekonají.

ČÁST VIII.
**POCTY , PŘEHLÍDKY A SLAVNOSTNÍ
POCHODY.**

HLAVA 1

POCTY.

Stat' 1.

Všeobecně.

187. O povinnosti vzdávati poctu a o tom, kde a jak se vzdává pocta, platí ustanovení předp. A-I-1.

Stat' 2.

Druhy pozdravů.

188. Pozdrav bez pokrývky hlavy. Nemá-li mužstvo na hlavě pokrývky, pozdraví **na místě** tím, že se postaví do pozoru čelem k vyššímu a hledí mu do očí. Jestliže se vyšší pohybuje, sleduje ho pohledem a otáčí při tom přirozeně hlavu, dokud je vyšší 2 kroky nepřejde; pak otočí hlavu zpět. **Za pochodu** pozdraví mužstvo tak, že 5 kroků před vyšším otočí živě hlavu k vyššímu, dívá se mu do očí a jde v pozoru dokud vyššího 2 kroky nepřejde. Pak otočí hlavu zpět. Důstojníci a rotmistři pozdraví lehkým úklonem.

189. **Pozdrav rukou.** Mají-li pozdravující vojenské osoby **na hlavě pokrývku**, pozdraví **na místě** tak, že se postaví do pozoru čelem k vyššímu, hledí mu do očí, zdvihnou živě a nejkratší cestou pravou ruku k pravé straně pokrývky tak, že se koncem ukazováčku a prostředního prstu dotýkají dolního okraje polní čepice nad spánkem; u pokrývky se štítkem (obdobně u přílby) se dotknou konce štítku. Ruka je při tom v prodloužení předloktí, napolo obrácena dlaní vpřed, prsty semknuty a mírně napjaty, loket v přirozené poloze rovně vpřed zevnitř (**obr. 21a, b**).

Pozdravuje-li vojenská osoba na místě vyššího, který stojí připaží hbitě po třech vteřinách. Jestliže se vyšší pohybuje, sleduje ho pohledem, jak uvedeno v čl. 188, pak otočí zpět hlavu i s rukou a potom připaží. **Za pochodu** otočí 5 kroků před vyšším nejprve živě hlavu k vyššímu a pak pozdraví pravou rukou, jak bylo popsáno nahoře. Jakmile přejde vyššího 2 kroky, otočí zpřímá nejprve hlavu s rukou a pak připaží.

Levou rukou se koná pozdrav obdobně.

190. **Pozdrav s puškou (lehkým kulometem).** Mužstvo s puškou (lehkým kulometem) pozdravuje vyššího na místě i za pochodu tak, že nechá pušku (lehký kulomet) v té poloze, v které jest, a chová se jako při pozdravu na místě nebo za pochodu bez pokrývky hlavy.

Má-li však pušku (lehký kulomet) v poloze na zádech, pozdravuje rukou podle ustanovení čl. 189.

191. **Pozdrav šavlí** je popsán v čl. 201.
192. **Pozdrav sedě** se vykoná tak, že osoby mužstva napřímí horní část těla a nemají-li pokrývku na hlavě, otočí hlavu k vyššímu a hledí mu po tři vteřiny do očí. Důstojníci a rotmistři pozdravují lehkým úklonem.

Má-li vojenská osoba na hlavě pokrývku, pozdraví rukou, jak bylo popsáno v čl. 189.

193. Při nácviu pozdravu velíme: »Zdravte!« anebo pro pozdrav stranou: »Zdravte vpravo (vlevo)!«

194. **Držení sňaté čepice.** Po vstupu do místnosti drží vojín, je-li bez pušky (leh. kulometu), sňatou čepici v pravé, normálně připážené ruce, mezi palcem a ukazováčkem tak, že čepice visí volně podél pravé nohy. Polní čepici drží přitom u předního ohybu dýnkem vpřed, čepici se štítkem za střed štítku tak, aby přiléhala vnitřním otvorem k vnější straně stehna.

Obdobně drží sňatou čepici důstojníci a rotmistři.

Stať 3.

Držení šavle, pozdrav šavlí a úkony šavlí při přísaze.

195. Cviky se šavlí se konají s největší přesností, a je-li třeba, současně s cviky ostatních vojínů.
196. **Držení skryté šavle.** Skrytou šavli držíme levou rukou pod kroužkem na pochvě, majíce paži přirozeně napjatou tak, aby koš přiléhal vzadu na předloktí a ostří bylo obráceno vpřed (**obr. 22**).

Při postoji v pohovu (též při pochodu v pohovu) může se šavle zavěsit košem na pokrčené levé předloktí, jež pak ji přidržuje u těla, nebo na hák závěsného řemínku vycházkového pásu.

197. **Držení tasené šavle.** Palec, ukazováček a prostřední prst pravé ruky objímají rukojeť, při čemž je zápěstí poněkud ohnuto. Ostatní prsty jsou zavřeny za rukojetí. Vnitřní kraj koše se dotýká stehna (na koni se opírá pěst o stehno). Čepel stojí téměř svisle, hřbet šavle spočívá na rameni, ostří je obráceno přímo vpřed. Paže je přirozeně ohnuta, loket mírně stažen dozadu. Pochvu držíme levou rukou jako při skryté šavli (**obr. 23**); na koni pochvu nedržíme.

Za pohovu můžeme zkrřížiti ruce před tělem a opřít čepel o levou paži.

Za pochodu pažemi mírně pohybujeme, čepel šavle zůstává však u ramene.

198. **Tasení a skrytí šavle.** Levá ruka přehmatem a posunem k ústí pochvy uchopí ji při ústí, palcem ji obemkne nad kroužkem a nakloní koš šavle před levou kyčli, pravá ruka uchopí rukojeť při těle, tasí šavli tím, že ji zdvihne, natáhne paži a dá ji do předepsané polohy na pravé straně podle čl. 197. Levá ruka uchopí znovu pochvu jako dříve.
199. Skrýváme-li šavli, přehmatem a posunutím levé ruky uchopíme pochvu při ústí a postavíme ústí pochvy k levé kyčli; šavli špičkou skloníme k ústí pochvy a rázem ji vrazíme do pochvy. Pak levou rukou uchopíme pochvu podle čl. 196.

Na koni skloníme šavli špičkou k ústí pochvy a rázem ji vrazíme do pochvy.

200. Velí-li důstojník anebo rotmistr jednotce, a má-li šavli u sebe, tasí ji, je-li jednotka vyzbrojena aspoň puškou a bodákem, a to při nástupu, poctě, pořadovém cvičení, při přehlídce a slavnostním pochodu, jakož i za pochodu větším obydleným místem a konečně vždy, kdykoli tasí šavli nadřízený velitel.

Výkonný rotmistr má kromě toho šavli tasenu vždy, kdykoliv ji tasí velitel roty nebo čety, u které je zařaden, ikdyž sám žádné jednotce nevelí.

Zástupce velitele pluku a praporu, plukovní a praporní pobočníci a trubači, dále důstojníci a rotmistři v družinách velitelů a ve štábech, jakož i nezařadení důstojníci a rotmistři šavle netasí.

201. **Pozdrav šavlí.** Tasenou šavlí pozdravuje pouze důstojník. Rotmistr při pozdravu žádných cviků se šavlí nekoná. Za pozdravu na místě drží rotmistr šavli podle čl. 197, za pozdravu za pochodu pažemi nepohybuje; hlavu otočí k vyššímu.

Tasenou šavlí pozdravuje důstojník takto:

a) Šavli zdvihne a otočí tak, že rukojeť přijde na píd' před střed obličeje. Čepel je kolmo vzhůru, ostří nalevo. Palec obrácený vzhůru jest opřen o hřbet rukojeti, loket je u těla (**obr. 24a**).

b) Z této polohy dá šavli přirozeně nataženou paží na pravou stranu těla tak, že je luk koše obrácen k stehnu, asi na šíři ruky od něho, hrot šavle je asi na píd' od země (na koni asi ve výši špičky pravé nohy) (**obr. 24b**).

V této skloněné poloze drží šavli tak dlouho, až vyšší přejde (přehlédne jednotku) nebo dá další rozkaz.

c) Do původní polohy vrací šavli tak, že ji nejprve dá do polohy před obličejem a pak do polohy předepsané pro postoj s tasenou šavlí.

202. Při pozdravu šavlí za pochodu se počíná každá doba s vykročením levé nohy.

Důstojník začíná pozdrav tak, aby měl již 5 kroků před vyšším šavli v poloze popsané v čl. 201, odst. b) a hlavu měl otočenu k vyššímu; při pozdravu nepohybuje ani šavlí, ani rukou. Dva kroky za vyšším otočí nejprve hlavu zpříma a pak začne vraceti šavli do původní

polohy.

Jde-li důstojník vyššímu vstříc, počne vykonávat pozdrav šavlí po zastavení.

203. Úkony šavlí při přísaze. Přísaha důstojníků (na př. při vyřadování z vojenských škol) se vykoná šavlí.

Před čtením přísahy na povel:

»K přísaze!«

tasí důstojníci šavle, mají-li vykonati přísahu šavlí a drží je v poloze popsané v čl. 197.

Jakmile velitel, který čte přísahu, vyřkne slova: »T a k p ř í s a h á m e«, trčí přísahající tasenou šavlí vzhůru tak, že šavle je v prodloužení napjaté paže mírně nakloněné vpřed, ostří je obráceno vpřed, a hlasitě opakuje slova: »T a k p ř í s a h á m e«; potom ihned dají šavle do polohy podle čl. 197.

Koná-li se přísaha nováčků, vykonají zařadění velitelé - od velitele roty výše - na povel: »K p ř í s a z e!« pozdrav šavlí podle čl. 201 a), b), velitelé čet a výkonní rotmistři stojí s tasenou šavlí podle čl. 197.

Důstojníci, rotmistři a mužstvo v družinách velitelů a ve štábech jakož i vojenští hosté stojí v pozor.

Má-li vykonati přísahu celá jednotka i se zařaděnými veliteli, přísahají důstojníci a rotmistři vyzbrojení šavlí, jak nahoře uvedeno; jsou-li bez šavle, vykonají přísahu rukou podle čl. 66.

Pozdrav jednotek.

204. Pochoduje-li jednotka beze zbraně nebo se zbraní, pozdravuje na povel svého velitele, na př.:

»N - tá r o t o - v p r a v o (v l e v o) - **hled'!**«

Vojíni otočí hlavu k vyššímu, hledí mu do očí a za pozdravu přirozeně pohybují pažemi.

Všichni velitelé, počínajíc veliteli rot, pozdravují, mají-li šavli tasenu podle čl. 200, nebo rukou; velitelé čet, výkonní rotmistři, jakož i důstojníci, rotmistři a mužstvo v družinách velitelů a ve štábech pozdravují jen otočením hlavy.

Jakmile jednotka přejde, velí její velitel:

»P ř í m o - **hled'!**«

205. Má-li pozdravit prapor za pochodu, dá velitel praporu veliteli čelní roty návštěví:

»V p r a v o (v l e v o) - **hledět!**«

Velitelé rot pak postupně velí:

»R o t o , v p r a v o (v l e v o) – **hled'!** «

jakmile přijdou před vyššího na 30 kroků. Velitelé čet, aby zachovali směr, otočí hlavu k vyššímu teprve 5 kroků před ním.

Má-li pozdravit pluk, převezme návštěví velitele pluku velitel čelního praporu a zachová se jak výše řečeno.

Při vzdávání pocty za pochodu zůstávají všichni velitelé na svých místech, mužstvo má pušky na rameni.

Za delšího pochodu může velitel při vzdávání pocty ponechat pušky i na řemeni.

Při slavnostním pochodu jsou velitelé čet na místech podle čl. 233.

Stat' 5.

Hlášení při nástupu (předvádění) jednotky.

206. Při nastupování k cvičení (při předvádění jednotky) hlásí vojenská osoba hodnosti nejvyšší a služebně nejstarší veliteli jednotky počty, počet nemocných atd.

U družstva až roty se postaví na předepsanou vzdálenost před tím křídlem jednotky, odkud očekává přehlízejícího. U roty jsou velitelé čet na tom křídle čelního řadu (čelní trojice) svých čet, odkud očekávají velitele roty.

Když se velitel jednotky přiblíží na vzdálenost 30 kroků, obrátí se ona vojenská osoba půlobratem k jednotce, velí:

»K počtě **-zbraň!**«

nebo je-li jednotka bez pušek anebo s puškami na zádech,

»(Roto) - vpravo (vlevo) – **hled!** «

a udělá půlobrat zpět. Nadřízený velitel se postaví 3 kroky před hlásícím se velitelem. Ten pozdraví a hlásí, jak stanoveno v 1. odstavci tohoto článku.

Velitel přijímající hlášení přejde podél čela jednotky;

je-li ten, kdo podal hlášení, důstojník anebo rotmistr , doprovází velitele tak, že jde asi krok, a je-li koňmo, jede na půl délky koně za ním po vnější straně.

Velitel přijímající hlášení se pak vrátí před střed jednotky, obrátí se k ní a pozdraví ji na příklad:

»N-tá roto! Nazdar !«

a sám pozdraví rukou.

Oslovená jednotka odpoví:

»Zdar !«

Pak na pokyn velitele velí ten, kdo podal hlášení: »K noze zbraň!« anebo »Přím o - h l eď!« a jde na své místo.

Potom podle potřeby vykoná velitel přehlídku zbraní, ústroje a p.

207. V praporu a větších jednotkách velíme pozdrav, jakmile se velitel přijímající hlášení přiblíží na vzdálenost asi 100 kroků. Hlásící důstojník jde (jede cvalem) veliteli vstříc.

HLAVA 2

PLUKOVNÍ PRAPOR (PRAPOREC, STANDARTA).

Stat' 1.

Stráž plukovního praporu (praporce, standarty).

208. Stráž plukovního praporu (praporce, standarty) se skládá z velitele, praporečnicka, zástupce praporečnicka a z tří vojínů čestné roty. Velitelem je nižší důstojník, praporečnickem nejzasloužilejší rotmistr pluku (samostatném praporu), jeho zástupcem poddůstojník.
209. Stráž plukovního praporu (praporce, standarty) je vždy ve dvou trojicích za sebou, praporečnick je ve středu první trojice, vpravo od něho důstojník - velitel stráže, vlevo zástupce praporečnicka; v druhé trojici jsou tři vojíni stráže.

Zástupce praporečnicka je vyzbrojen stejně jako praporečnick, místo šavli mají praporečnick i jeho zástupce bodák. Je-li prapor rozvinut, tasí velitel stráže šavli vojíni stráže mají bodáky vztyčeny.

Velitel stráže plukovního praporu (praporce, standarty) dává povely polohlasitě se svého místa.

Stráž plukovního praporu (praporce, standarty) přechází do nového směru vždy zatáčením

St a ť 2 .

Držení a nesení plukovního praporu (praporce, standarty).

210. Má-li jednotka pušku u nohy, drží praporečnick prapor (praporec, standartu) ve volně spuštěné pravé ruce hřbetem dopředu a objímá žerď palcem zezadu. Konec žerdi je na zemi vedle špičky pravé nohy (**obr. 25**).

V této poloze zůstává prapor tehdy, když jednotka koná cviky se zbraní.

211. Před pochodem dá praporečník na návěští k pochodu prapor (praporec, standartu) na levé rámě. Levou paží položí celou délkou na žerď a uchopí ji tak, aby přišla mezi ukazováček a prostřední prst; pravou připaží. Konec žerdi je asi 30cm nad zemí (**obr. 26**).
212. Praporem (praporcem, standartou) se vzdává čest na místě tak, že praporečník uchopí žerď levou rukou ve výši ramene a skloní prapor (praporec, standartu) pod úhlem 45° (**obr. 27**).

Po pozdravu vezme prapor (praporec, standartu) k rameni kolmo vzhůru, postaví jej k noze a levou ruku připaží.

213. Za pochodu se vzdává praporem (praporcem, standartou) čest takto: praporečník uchopí pravou rukou žerď nad levou rukou, pak levou rukou uchopí žerď u levého ramene a rychlým máchnutím přenesse prapor (praporec, standartu) do polohy označené na **obr.27**.

Do původní polohy (podle obr. 26) přenesse praporečník prapor (praporec, standartu) tím, že rychlým máchnutím dozadu položí žerď na levé rámě; potom přendá levou ruku pod pravou a pravou ruku připaží.

PŘEHLÍDKY A SLAVNOSTNÍ POCHODY

Stat' 1.

Všeobecná ustanovení.

214. Velitel, který má uspořádati přehlídku se slavnostním pochodem, určí v rozkaze:

a) velitele přehlídky,

b) výstroj a výzbroj vojska (obyčejně jen s puškou a bodákem, torbou s brašnou, opaskem a sumkami; přílby na hlavách),

c) sestavu vojska při přehlídce, tvary,

d) pořad přehlídky,

e) pohyby, jež mají vojska vykonati při změně sestavy pro slavnostní pochod a pokyny pro slavnostní pochod (má-li se vojsko po slavnostním pochodu shromáždit či rozejít),

f) vytyčení pro přehlídku a slavnostní pochod. Jestliže rozloha místa přehlídky neb jiné okolnosti vyžadují změny pravidel, tvarů a pohybů, předepsaných v Cvičebním řádě, označí to velitel v rozkaze.

215. Slavnostní přehlídky se zúčastní určené útvary nebo podle Služebního řádu A-I-1 jen čestný oddíl.

Stat' 2.

Sestava větších jednotek k přehlídce.

216. Každý útvar si napřed prohlédne cestu k místu přehlídky a označí si, kde se má postavit.

Ve větších jednotkách jsou pluky rozestaveny podle místa buď vedle sebe nebo za sebou. Není-li dostatek místa, mohou býti předepsané rozestupy a vzdálenosti zmenšeny.

Vyřízení a zákryt, rozstup a vzdálenost se řídí jednotkou na křídle určeném k vítání (zpravidla je to pravé křídlo).

Po vyřízení jednotky velí velitelé praporů vztyčiti bodáky. Důstojníci a rotmistři tasí šavle. Ti důstojníci a rotmistři (kromě výkonného rotmistra), kteří nejsou veliteli jednotky (družina velitele, štáb a p.), nechají šavle skryty.

217. Všichni velitelé, kteří jindy stojí před svými jednotkami, jsou na vítacím (zpravidla pravém) křídle svých jednotek, vyřízení s čelním řadem; hlavy jezdeckých koní nesmějí přečnívati čelní čáru.

Velitelé čet jsou na vítacím křídle čelního řadu (čelní trojice) svých čet, velitelé rot jsou dva kroky vedle velitele čty na vítacím křídle, velitelé praporů, za nimiž stojí na 3 kroky zástupce velitele praporu (pobočník) a trubač, jsou 5 kroků od velitele své křídelní roty směrem k vítacímu křídlu.

Stráž plukovního praporu s plukovním praporem má rozstup 10 kroků od velitele křídelního praporu na straně

k vítacímu křídlu. 10 kroků od stráže plukovního praporu je velitel pluku, za ním na 3 kroky jest jeho zástupce s 1. plukovním pobočником a trubačem v jednom řadu tak, že se první plukovní pobočnik kryje za velitele pluku.

Plukovní hudba má rozstup 10 kroků od velitele pluku směrem k vítacímu křídlu.

Nemá-li vojskové těleso na vítacím křídle vlastní hudbu, postaví se tam hudba jiného tělesa.

Generálové a vyšší důstojníci, kteří velí útvarům větším, než je pluk, stojí na křídle určeném k vítání s rozstupem vždy 10 kroků. Za nimi ve vzdálenosti 3 kroků jsou důstojníci jejich družiny (štábu), seřadění podle hodnosti od vítacího křídla k opačnému v jeden anebo několik řadů. Jsou-li při přehlídce přítomni představení přehlížených jednotek, stojí na místech, která jim přísluší podle pravidla právě uvedeného. Tato ustanovení platí obdobně i pro družinu (štáb) velitele přehlídky.

Velitel přehlídky stojí před sestavou na vítacím křídle.

Občanští hosté přítomní při přehlídce se postaví na místo, jež označil velitel přehlídky, aby nerušili příchod přehlížejícího.

Nezařazené vojenské osoby i vojenští hosté se postaví na místě označeném velitelem přehlídky, jsouce seřadění podle hodností od vítacího křídla v jednom anebo několika řadech (**obr. 28**).

Stat' 3.

Vítání přehlížejího.

218. Příchod velitele, který má vykonati přehlídku, je obyčejně hlášen trubačem, postaveným při vstupu na místo přehlídky. Při zatroubení, nebo jakmile velitel přehlídky zpozoruje velitele konajícího přehlídku, dá rozkaz anebo smluvené znamení, aby se vojsko postavilo do pozoru. Velitelé praporů velí: "N-tý prapore - pozor!«
219. Jakmile se přehlížejíci přiblíží, dá velitel přehlídky rozkaz anebo smluvené znamení k počtě; velitelé praporů velí: »N-tý prapore -k počtě **zbraň!**«, velitelé rot a vyšší vykonají pozdrav šavlí, velitelé čet a výkonní rotmistři stojí v pozoru s tasenou šavlí, důstojníci, rotmistři a mužstvo v družinách velitelů a ve štábech, nezařadění důstojníci, rotmistři a vojenští hosté stojí v pozoru se skrytou šavlí.
220. Hudba na vítacím křídle počne současně s povelom »K počtě zbraň« hráti podle ustanovení Služebního řádu. Není-li přítomna hudba, troubí shromáždění trubači »slavnostní pochod«.
221. Když prapory vzdaly počtu, nebo za zvuku slavnostního pochodu (náleží-li tato počta přehlížejícímu podle Služebního řádu), nebo když dozněla hymna, jde (neb jede cvalem) velitel přehlídky sám přehlížejícímu

vstříc, zastaví se před ním na vzdálenost 10 kroků, pozdraví a hlásí mu počty. Po hlášení se připojí k přehlížejícímu na vnější straně poněkud vzadu a doprovází jej.

222. Jakmile se přehlížející přiblíží ke křídelnímu pluku (útvary), přestane hudba hrát slavnostní pochod a počne hrát plukovní pochod.

Zatím co se přehlížející blíží k vítacímu křídlu křídelního pluku (útvary), velitelé praporů (oddílů) ostatních pluků (útvary) velí, je-li to vhodné:

„K n o z e - z b r a ň«. Jakmile se pak přehlížející přiblíží na vzdálenost asi 100 kroků, velí každý velitel praporu (oddílu) samostatně: »N - t ý p r a p o r e - k p o c t ě - z b r a ň!«

223. Když přehlížející obešel (obejel) celý pluk (útvary) a vrací se před střed jeho sestavy, aby pozdravil pluk (útvary), přeruší plukovní hudba na znamení velitele přehlídky hraní plukovního pochodu.

Přehlížející pozdraví pluk (útvary) oslovením, na př.:

»5. p ě š í p l u k u T. G. M a s a r y k a !
N a z d a r !«

Oslovená jednotka odpoví přehlížejícímu:

»Z d a r !«

Když přehlížející pozdravil a přešel pluk (útvary), velitelé praporů (oddílů) velí: »N - t ý p r a p o r e - k n o z e - z b r a ň!« »N - t ý p r a p o r e - p o h o v !«

Plukovní hudba po pozdravu hraje opět plukovní pochod a hraje tak dlouho, dokud přehlížejí pluk (útvár) nepřejde.

224. Je-li přítomna jen jedna hudba, hraje obdobně i pro ostatní pluky (útvary).

Jestliže je přítomno více hudeb, počne každá, jakmile k ní přehlížejí přijde, hráti bez úvodního bubnování plukovní pochod a hraje tak dlouho, jak uvedeno v předcházejícím článku.

225. Nařídil-li přehlížejí, že pozdraví celou posádku najednou, velí všichni velitelé praporů - (oddílů) znovu »K počtě - zbraň ! « jakmile - přehlížejí obešel (obejel) všechny útvary a vrací se zpět ke středu sestavy, aby pozdravil posádku, na př.:

»Pražská posádko! Nazdar!«

Jakmile posádka odpoví přehlížejímu na pozdrav, velí velitelé praporů (oddílů) na znamení velitele přehlídky: »N-tý prapore -k noze - **zbraň!**«
»N-tý prapore - pohov!«

226. Přehlížejí děkuje za pozdrav všem velitelům počínaje veliteli rot. Jeho družina (štáb) jde (jede) asi 5 kroků za ním a pozdravuje jen plukovní prapory.

227. Vyšší velitelé i s veliteli pluku a všichni generálové na křídle určeném k vítání doprovázejí přehlížejího, jsou seřadění podle hodnosti, na vnější straně a poněkud vzadu.

Každý z doprovázejících představených se vrátí na své místo, jakmile přehlížejíci přejde jednotku jemu podřízenou.

228. Po vykonání přehlídky všech útvarů a pozdravení jich odejde přehlížejíci k občanským hostům a pozdraví se s nimi.
229. Po přehlídce požádá velitel přehlídky přehlížejíciho o další rozkazy, aniž jednotkám nařídí vzdání poctu, a pak zařídí vše, čeho je třeba.

Stat' 4.

Slavnostní pochod.

230. Přehlížejíci se postaví na vhodné místo, zvolené pro přehlídku pochodujících vojsk. Na vzdálenost 5 kroků za přehlížejíciho se postaví jeho družina (štáb), 5 kroků od družiny (štábu) přehlížejíciho stojí v úrovni s nimi na straně, odkud vojsko přichází, občanskí hosté, na druhé straně 5 kroků od družiny (štábu) přehlížejíciho v téže úrovni stojí nezařazení důstojníci, rotmistři a vojenští hosté.
231. K slavnostnímu pochodu se seřadí jednotky s prapory v proudu nebo v pochodovém proudu.
- Směr pochodu je vytyčen několika poddůstojníky nebo vojíny, kteří stojí na straně přehlížejíciho čelem k přicházejícímu vojsku. První z těchto směrniců jest asi 60 kroků od místa, odkud útvary vyrazí k pochodu, další

jsou od sebe na vzdálenost asi 30 kroků.

232. Jednotky se vyřizují v stranu přehlížejícího podle čet jdoucích přesně podél vytyčené čáry. Mužstvo jde s puškami na rameni, s nasazeným bodákem, mužstvo kulometné a technické roty, konají-li tyto jednotky slavnostní pochod s kárami nebo se soumary, a cyklisté s koly Jdou v normálních pochodových tvarech s puškou na zádech, důstojníci a rotmistři velící jednotkám a výkonní rotmistři jdou s tasenými šavlemi.

233. Za velitelem přehlídky Jde (jede) na vzdálenost 5 kroků jeho družina (štáb).

Jsou-li při slavnostním pochodu mimo velitele přehlídky vyšší představení, než je velitel pluku, jdou (jedou) za sebou podle svého velitelského místa tak, že nižší představený je vždy 20 kroků za družinou (štábem) vyššího představeného.

Družina (štáb) každého z těchto představených je 5 kroků za ním.

Pak následuje na 20 kroků hudba. Nemá-li čelní útvar hudbu, nastoupí na její místo hudba následujícího útvaru.

Za hudbou na 20 kroků jde (jede) velitel pluku, za ním na 5 kroků jeho družina, za ní na 10 kroků stráž praporu s praporem. Za praporem na 20 kroků velitel čelního praporu, za ním na 5 kroků jeho družina. Za družinou velitele praporu na 10 kroků jde (jede) velitel vedoucí roty, za ním, je-li rota ve srazu, na 5 kroků velitel

vedoucí čety (ostatní velitelé čet na 5 kroků před vedoucími družstvy svých čet), za ním na 5 kroků velitel vedoucího družstva. Jsou-li roty v trojstupech, jsou velitelé čet na straně přehlížejícího na upažení vedle trojice svých družstev; velitel 2. družstva čelní čety jde na vzdálenost 10 kroků za velitelem roty.

Velitel následující roty jde (jede) 10 kroků za zadem předcházející roty.

Prapory jsou za sebou tak, že velitel následujícího praporu jde (jede) 20 kroků za zadem předcházejícího praporu, ostatní jdou v pořádku dříve uvedeném.

Hudba následujícího pluku jde 40 kroků za zadem předcházejícího pluku. Ostatní jdou v pořádku dříve uvedeném.

Jestliže je velitelem přehlídky velitel pluku, jde (jede) se svou družinou 20 kroků před hudbou.

Přehlížející děkuje za pozdrav všem velitelům, počínaje veliteli rot. Ostatní uvedené osoby, stojící u přehlížejícího, pozdravují jen před plukovními prapory (praporci, standartami).

234. Jakmile jsou vojska shromážděna k pochodu, dá velitel přehlídky povel:

»K slavnostnímu pochodu vpravo (vlevo)-pochodem!«

Velitel čelního praporu, (oddílu) opakuje tento povel velitele přehlídky a velí na znamení velitele přehlídky

(útvary), má-li prapor (oddíl) vykročiti najednou:

»N - tý prapore - pochodem - v **chod!**«

anebo, nemá-li vykročiti celý prapor najednou, velí:

»X - tá roto - pochodem!«

Ostatní velitelé praporů (oddílů) opakuji povel velitele přehlídky a velí k pochodu, jakmile předcházející prapor (oddíl) popojde na předepsanou vzdálenost.

235. Při vykročení k slavnostnímu pochodu, dokud hudba nezačne hrát, troubí trubači; hudby začínají hrát, jakmile se přiblíží na 100 kroků k přehlížejímu.
236. Všichni velitelé pochodujících jednotek, počínajíc veliteli rot, pozdravují šavlí, velitelé čet, výkonní rotmistři, jakož i důstojníci, rotmistři a mužstvo v družinách velitelů a ve štábech pozdravují jen otočením hlavy.
237. Jakmile velitel přehlídky mine přehlížejího na 10 kroků, vybočí na opačnou stranu proti přehlížejímu a postaví se se šavlí ve skloněné poloze (čl. 201b) asi 10 kroků od pochodujících vojsk; 3 kroky za ním se postaví jeho družina (štáb).
238. Když hudba přejde 10 kroků za přehlížejího, vybočí rovněž na opačnou stranu proti přehlížejímu, postaví se vně od velitele přehlídky na 10 kroků čelem proti přehlížejímu a hraje tak dlouho, dokud nepřejde její vlastní útvar (obr. 29).

Nemají-li jednotlivé útvary vlastní hudbu, zůstane hudba prvního útvaru na místě a hraje po celou dobu slavnostního pochodu.

Hudby se střídají podle rozkazu. Vystřídaná hudba jde za svým tělesem, při čemž nehraje.

239. Pozdrav pochodujících jednotek se vykoná podle čl. 204 a 205.

240. Nemá-li velitel přehlídky žádných rozkazů, jde po slavnostním pochodu přehlížejícímu vstříc, pozdraví a požádá o další rozkazy, aniž nařídil jednotkám vzdáti poctu.

Po slavnostním pochodu mohou se vojska seskupiti v náležité vzdálenosti čelem k přehlížejícímu, nebo se shromáždit na místě, kudy má přehlížející odejít. Odchází-li přehlížející kolem shromážděných vojsk, pozdraví je tato vojska předepsaným způsobem na znamení velitele přehlídky. Trubači netroubí a hudba nehraje.

Není-li pro tuto poslední poctu vhodného místa, rozejdou se vojska hned po slavnostním pochodu na rozkaz svých velitelů, nezastavujíce se na cestách.

241. Koná-li slavnostní pochod čestný oddíl (jednotka v síle roty a menší), jde (jede) velitel 10 kroků za hudbou, za ním na vzdálenost 10 kroků stráž plukovního praporu s praporem a za ní na 10 kroků vedoucí četa.

Velitel čestného oddílu ani hudba nevybočují, jak je

stanoveno v čl. 237 a 238; velitel, nemá-li dalších rozkazů, pochoduje v čele jednotky tak dlouho, dokud zad jednotky nemine přehlížejíciho, potom zastaví a jedná podle čl. 240.

HLAVA 4.

NOŠENÍ POLNICE.

242. Rotní trubač má polnici zavěšenu šikmo na

příklopu torby nebo, nemá-li torbu, má polnici na zádech nátrubkem vlevo dolů; šňůra je přes pravé rameno k levému boku. Je-li třeba, zkrátí se uzlem na prsou. Uzel se musí dát snadno rozvázat.

Za velké zimy uschová trubač nátrubek do kapsy a nasadí jej jen tehdy, má-li troubit.

Má-li trubač troubit, rozváže uzel a uchopí polnici levou rukou u nátrubku tak, že palec leží na tenkém konci polnice a na nátrubku; ostatní prsty svírají stočené části polnice s vnější strany.

Při troubení je závit vlevo. Má-li se trubač připravit k troubení, uchopí polnici a drží ji u levého stehna nátrubkem vpřed. Koná-li pak cviky s puškou, zůstane polnice viset na straně. Při pohovu může mít polnici před středem prsou nátrubkem nahoru a přiměřeně zkrátí uzlem šňůru. Je-li trubač bez pušky, používá polnice tak, jako kdyby měl pušku.

243. Praporeční a plukovní trubač má polnici zavěšenu na šňůře přes levé rameno; drží ji jako trubač roty, ale pravou rukou. Při troubení je závit vpravo. Nemá-li troubit, může nést polnici přes záda a šňůru zkrátit smyčkou.

SVOLAVACÍ SIGNALY.

Svolávání stráží: celá výzva a jednoduché zatroubení.

Svolávání hotovosti: celá výzva, jednoduché zatroubení a klus.

Dozorčí desátník (vojín): poloviční výzva a dvojitě zatroubení

Dozorčí rotmistr oddílu: poloviční výzva a 2 dvojitá zatroubení.

Svolání kasárních věžňů: dvakrát pozor a dvakrát klus.

SIGNÁLY PŘI CVIČENÍCH.

Přerušení cvičení: jednotky zůstanou ve tvarech, v nichž jsou, veškerý pohyb zastaví, odpočívají; výzbroj neodloží: 3X pozor, 3X stát.

Přerušení cvičení: jednotky setrvají na místě, odloží výzbroj a odpočívají, jezdci sesednou a povolí koním popruhy: 3X pozor, odpočinek.

Pokračování v cvičení: 3X pozor, 3X vpřed.

Konec cvičení: 3X pozor, 3X odtroubení.

Rozprava: 3X pozor, 3X dvojitě zatroubení.

Velitelé obou stran a rozhodčí k řediteli cvičení:

3X pozor, stát a 3X jednoduché zatroubení.

K přehledu situace: vše povstane na místě v tvarech,

v jakých bylo cvičení přerušeno: 3X pozor, krok a 3X dvojitě zatroubení.

SIGNÁL Y PŘI POCHODECH.

Úlevy za pochodu: 1X pozor, 1X jednoduché zatroubení.

Úlevy za pochodu zrušeny: 1X pozor.

Přechodné zastavení pochodu: 1X pozor, 1X stát.

Oddech: 1X pozor, 1X stát, 1X odpočinek.

Delší odpočinek: 1X pozor, 1X stát, 2X Odpočinek.

Hotovost k pochodu: 1X pozor , 1X nástup.

Nastoupení pochodu: 1X pozor, 1X vpřed.

Vpravo přejít: 1X pozor a vpravo.

Vlevo přejít: 1X pozor a vlevo.

SIGNÁLY PŘI ŽELEZNIČNÍCH PŘEVOZECH.

Delší odpočinek v stanici: 1X pozor, 1X stát, 2X odpočinek a podle potřeby vpravo nebo vlevo.

K stravování: 1X pozor, 1X k jídlu.

Vystupovat (vykládat) z vlaku v konečné stanici: 1X pozor, 1X nástup.

Nastupovat: 1X pozor, 1X vpřed.

VOLACÍ SIGNÁLY.

Každé vojenské těleso má svůj volací signál.

Při volání praporu (oddílu a p.) se troubí nejdříve signál vojenského tělesa a tolik dvojitých zatroubení, jaké číslo má prapor (oddíl a p.), který je volán. Je-li volána rota (baterie a p.), troubí se nejdříve signál vojenského tělesa, pak tolik dvojitých zatroubení jaké číslo má prapor (oddíl a p.), v němž je volaná rota (baterie a p.) a tolik jednoduchých zatroubení, jaké číslo má dotčená rota (baterie a p.) v praporu (oddílu a p.).

Je-li u pěších pluku (horských pěších pluku) volána pomocná rota, troubí se nejdříve signál pluku a pak jedno jednoduché zatroubení, pro technickou rotu dvě jednoduchá zatroubení. U samostatných praporů pěchoty volá se jejich technická rota jako pátá rota praporu.

HLÁSNÉ SIGNÁLY

1. **President republiky a hlavy cizích států:**
3 x celá výzva a 4 takty slavnostního pochodu. ¹⁾
2. **Ministr národní obrany:**
2 x celá výzva a 4 takty slavnostního pochodu. ¹⁾
3. **Generálové zbraní a velitelé brigád, kteří nejsou generály:**
1 x celá výzva a 4 takty slavnostního pochodu. ¹⁾

---

¹⁾ až k znamení.